

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 5 maart 2009

MEDITATIE

Asafs bede

Zowel in Psalm 74 als in deze Psalm heft Asaf, de koninklijke dichter zijn klaagzang op over het verwoeste Jeruzalem. Het is alsof we de profeet Jeremia horen klagen op de puinhopen van de stad en de tempel. "O God! Heidenen zijn gekomen in Uw erfenis..." vers 1 e.v.

Asaf heeft als profeet de verwoesting van stad en tempel voorzien, zoals die heeft plaats gehad in 586 voor Christus door Nebukadnezar, de koning van Babel. Het volk is weggevoerd, stad en tempel zijn verbrand, koning Zedekia zijn de ogen uitgestoken en hij is in de gevangenis terecht gekomen.

Uit de Psalm komt ons een diepe en heilige smart tegen. Heidenen, afgodendienaars zijn gekomen in het heilig huis des Heeren, het heiligdom is verontreinigd en gruwelijk ontheiligd. Het ergste is echter dat het volk van Israël in die verontreiniging is voorgegaan. De Heere vergeldt hen nu naar hun zonden. In 2 Kronieken 36:14 lezen we daarvan: "Ook maakten alle oversten der

**Help ons, o God onzes heils!
ter oorzaak van de eer Uws
Naams; en red ons, en doe
verzoening over onze zonden,
om Uws Naams wil.**

Psalm 79:9

priesteren, en het volk, der overtredingen zeer veel, naar alle gruwelen der heidenen, en zij verontreinigden het huis des Heeren, dat Hij geheiligd had te Jeruzalem." Daarom is het oordeel des Heeren ook rechtvaardig. De heidenen doen waarin Israël is voorgegaan. Had Israël niet zelf de tempel verontreinigd, dan hadden de heidenen geen macht ontvangen om dat te doen. We zouden kunnen zeggen: Israël heeft eerst de wereld in de kerk gehaald en toen heeft de wereld de kerk in bezit genomen. Er bleef van de kerk niets over. Een ernstige waarschuwing ook voor ons. Om niet aan deze wereld gelijkvormig te worden. Dan is er veel wat zorgen baart. De slordige

levenswandel van velen, de invloed van de moderne beeldcultuur in de woningen en in de harten van ouderen en jongeren, doen de invloed van de wereld in de kerk toenemen. En wat wordt het ook weinig beoefend door Gods kinderen waartoe Paulus vermaant: "Wordt dezer wereld niet gelijkvormig, maar wordt veranderd door de vernieuwing uws gemoeds, opdat gij moogt beproeven welke de goede en welbehagelijke en volmaakte wil van God zij" (Rom. 12:2).

In die toestand van land en volk heft Asaf zijn bede op naar de hemel en roept om hulp, om redding. Hij vraagt of de Heere het volk wil bevrijden uit de ballingschap en of stad en tempel weer mogen worden opgericht, opdat in het heiligdom de Naam des Heeren groot gemaakt mag worden. Asaf wist bij Wie hij moest zijn met zijn verdriet. Niet bij mensen. Zichzelf troosten kon hij ook niet. Weet u ook bij wie u moet zijn met de nood van land en volk? Met de nood van uw persoonlijke en huiselijke zonden? Gods kinderen leren het op de leerschool van de Heilige Geest, dat ze zichzelf niet kunnen redden, ja ze komen het aan de weet, dat als de Heere de nood niet opbindt, dan gevoelen ze zelfs geen nood. Dan gevoelen ze niet de nood van land en volk, van de kerk, de nood van zichzelf en van hen die met hen meereizen naar de eeuwigheid. Maar als de Heere die nood opbindt, dan gaan ze roepen. Want tot Wie anders zouden we vluchten met deze nood dan tot de 'God onzes heils'? Tot God, Die heil doet horen? Die Zijn Zoon gezonden heeft in deze wereld om te zoeken en zalig te maken dat verloren was? Die het Liefste wat Hij heeft, heeft overgegeven tot in de dood? Tot Wie zullen we anders heengaan om heil en redding te smeken dan tot Hem, Die roept en nodigt: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijn en Ik zal u rust geven? In de strijd tegen alle boze machten, tegen de wereld en ons eigen verdorven bestaan is er

Inhoud

87e jaargang

Nr. 23

- 1 Meditatie: Asafs bede
- 3 Bijbelstudie: Psalm 139
- 4 Oproep Curatorium Theologische School
- 5 De inlijving in Christus (2)
- 6 De avondschemering van het leven (4)
- 7 Enkele notities over de invloed van Calvijn in Nederland (1)
- 9 Evangelisch (25)
- 11 Het gebruik van Gods naam in het openbare gebed
- 13 Boekennieuws
- 15 Kerknieuws
- 15 Berichten
- 16 Kerkdiensten

hulp bij deze Held, bij Wie God hulp besteld heeft. Asaf mag de hulp van die God inwachten voor tijd en eeuwigheid. Wat een voorrecht als we zo met onze nood de toevlucht mogen nemen aan het begin van een nieuw seizoen tot die God. Als de bede in oprechtheid ons hart mag vervullen: Wilt u Heere, Uw hulpe ter verlossing zenden en onze zielen gadeslaan?

Asaf heeft een machtige pleitgrond in zijn gebed. Die pleitgrond ligt niet in het volk, niet in hun bevoorrechte positie, niet in hun godsdienstige leven. Integendeel, het volk heeft zich het oordeel waardig gemaakt. Nee, we hebben geen enkele pleitgrond in onszelf of de Heere ons genadig wil zijn en Zijn zegeningen wil schenken voor tijd en eeuwigheid. Die pleitgrond ligt alleen in het soevereine welbehagen van God. "Ter oorzaak van de eer Uws Naams". De Heere doet het niet om iets wat in de mens is. Wat Hij schenkt is alleen vrije gunst, die eeuwig Hem bewoog. Hij doet het op grond van het alleen geldende offer van Christus. Daarin wordt Hij verheerlijkt. Wat groot als er zulke bidders gevonden worden, die met de nood van de tijd waarin wij leven worstelen aan Gods genadetroon. Nee, zij sluiten zichzelf niet uit. Asaf smeekt: "doe verzoening over onze zonden, om Uws Naams wil." Onze zonden. Niet: de zonden van het volk, maar: onze. Hij sluit zichzelf er

bij in. Hij weet zich één met het volk. We kunnen veel redeneren over de zonden en ongerechtigheden die zich meer en meer openbaren in ons land en volk. Zo gemakkelijk kunnen we de schuld van de verwording in onze samenleving op rekening van anderen schrijven. Maar alleen als op de biddag zondaren gevonden worden die met Asaf leren roepen: doe verzoening over onze zonden, dan is er verwachting. Dan alleen kan het oordeel worden afgewend. Als de Heere de zonde toerekent dan moet Hij de zonden straffen en Hij straft ze ook. Daarom wordt het woord verzoening ook zo'n dierbaar woord voor hen, die door Gods Geest een welbehagen krijgen aan de straffen van hun ongerechtigheid. Want er is nauwelijks een dierbaarder woord in de Bijbel dan het woord verzoening. Want in het Schriftwoord: "God was in Christus de wereld met Zichzelf verzoenende", ligt het hele werk van de zaligheid opgesloten. Daarom is het dat de dichter van Psalm 78 kan zingen: "Doch Hij, barmhartig zijnde, verzoende de ongerechtigheid, en verloor hen niet". Die verzoening is alleen mogelijk door het bloed van het Lam Gods. Daardoor is verzoening mogelijk tussen een ver-

toerd God en een schuldige zondaar. Door het bloed der verzoening. Asaf had als koorzanger in de tempel het bloed gezien dat schaduwwachtig heenwees naar de Messias Die komen zou. Wij mogen in deze weken stilstaan bij Hem, Die gekomen is en Zijn ziel heeft uitgestort tot in de dood. Wij mogen horen van het bloed der verzoening, dat reinigt van alle zonden. De Heere vervulle ons door Zijn Heilige Geest aan het begin van het nieuwe seizoen met een hartelijk leedwezen over de zonde en met een hartelijk verlangen en begeren naar de verzoening van onze schuld en zonde door het bloed van de Borg en Zaligmaker Jezus Christus. Als zulke bidders als Asaf leren smeken om dat bloed, dat betere dingen spreekt dan Abel, dan zou er nog iets van kunnen uitgaan temidden van een krom en verdraaid geslacht. De Heere zegt tegen Salomo in 2 Kronieken 7:14 "En Mijn volk, over dewelken Mijn Naam genoemd wordt, zich verootmoedigen en bidden, en zij Mijn aangezicht zoeken, en zich bekeren van hun boze wegen; zo zal Ik uit den hemel horen, en hun zonden vergeven, en hun land genezen."

Capelle a/d IJssel, ds. W. Silfhout

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Wvd. hoofdredacteur:

ds. G.J. van Aalst

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. G.J. van Aalst, Molendijk 136,
3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105
e-mail: gjvanaalst@kliksafe.nl

Redacteur: ds. C. Neele

Meditaties aan:

ds. C. Neele, Hyacinthenstraat 1,
2161 XN Lisse,
tel. 0252-413800, fax 0252-420471
e-mail: c.neele@kliksafe.nl

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk **woensdag 17.00 uur** vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:

Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:

Drukkerij Verloop,
postbus 33, 2950 AA Alblasterdam
tel. 078-6912899, fax 078-6919536
e-mail: saambinder@verloop.nl

Advertenties € 0,70 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 19% btw.

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag** in het bezit van de drukker te zijn.
Rouwadvertenties **uiterlijk maandagmorgen 9 uur**.

Administratie van De Saambinder:

(m.u.v. abonnementenadministratie):
J. Honkoop, Jan Willem Frisoehof 53,
2517 LA's-Gravenhage,

tel. 070-3514465,
Postbankno. 256686 t.n.v. Admin. van
De Saambinder.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: kbgg@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:

Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abonnementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 11,50 per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 23,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 110,-; USA \$ 110,-.

Correspondentie-adres

Noord-Amerika:

Mr. Clarence Bleeker, 1233 Leffingwell Av,
N.E., Grand Rapids, Michigan, U.S.A. 49505.

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betreffende de inhoud van de advertenties en de recensies van de aangekondigde boeken.

Psalm 139

Psalm 139 : 1-6

“Een psalm van David, voor den opperzangmeester. HEERE, Gij doorgrondt en kent mij. Gij weet mijn zitten en mijn opstaan, Gij verstaat van verre mijn gedachte. Gij omringt mijn gaan en mijn liggen, en Gij zijt al mijn wegen gewend. Als er nog geen woord op mijn tong is, zie, HEERE, Gij weet het alles. Gij bezet mij van achteren en van voren, en Gij zet Uw hand op mij. De kennis is mij te wonderbaar; zij is hoog, ik kan er niet bij.”

(Psalm 139:1-6)

Voor de opperzangmeester

Een psalm van David, voor de opperzangmeester; een lied, opgeschreven vanuit een hart verlicht door Gods Geest. Hoe vaak zal het in de loop der eeuwen wel niet gezongen zijn door de tempelkoren, beluisterd door het samengekomen volk? Velen hebben het prachtig gevonden, hoewel ze horende doof waren. Tegelijk was er altijd een overblijfsel naar de verkiezing der genade dat in beginsel die prediking mocht horen en verstaan.

Voor de opperzangmeester! Dit lied zal klinken van geslacht tot geslacht, tot het eind der dagen. O, dat we mochten behoren tot de geestelijke zangers die zingen bij beurten! (Psalm 147:7). Weet u van het geloofslied vanuit de bediening van Christus? In gemeenschap met Hem en geheiligd in Hem – de grote Opperzangmeester, Die de lofzang gezongen heeft in de nacht in welke Hij verraden werd. Dankend de Vader voor de verlossing van Sion door recht, dankend voor de weg geopend in het bloed! Welgelukzalig is het volk hetwelk hét geklank kent!

HEERE, Gij doorgrondt en kent mij

De inhoud van deze psalm is een heilige overdenking van de genadewetenschap die David in de eerste regel belijdt. “HEERE Gij doorgrondt en kent mij.” *Gij doorgrondt mij, doorziet mij tot op de grond van mijn bestaan. Gij kent mij, zó volkomen dat niets van mij voor U verborgen is.*

Gij weet mijn zitten en mijn opstaan – wat ik ook doe, of niet doe, bewust of onbewust, het is bij U bekend. Slaan de mensen mij gade, ze kunnen er ook van weten, de één meer dan de ander. Maar wat weten ze ervan vergeleken bij U? Weet Gij niet

zonder ophouden alles van mijn zitten en opstaan, waar ik ook ben?

Niet alleen doorgrondt en kent Gij de buitenkant van mijn leven, maar ook mijn hart. Wie van de mensen is in staat mijn hart te lezen? Maar Gij, Heere, weet *mijn gedachte*. Niet alleen al mijn gedachten maar ook die éne, al zou die nog zo klein en vaag zijn. Ook hoeft U Zich niet af te vragen wat al die verschillende gedachten inhouden en bedoelen. O Heere, weet ik het zelf wel? Maar Gij *verstaat* ze. Niet één is er waar U naar gissen moet, want U verstaat ze zelfs *van verre*. Wanneer ze in mijn geest beginnen op te klimmen (Ez. 11:5b) zijn ze voor mij vaak nog onduidelijk, hoewel ik ze zelf denk. Maar voor U zijn ze naakt en openbaar, ze hoeven voor U niet dichterbij te komen, voor U zijn ze nooit ver of vaag.

Heere, Gij doorgrondt en kent mij, Gij weet en verstaat alles van mij, ja *Gij omringt mijn gaan en mijn liggen*. Altijd zijt Gij rondom mij, waar ik ook heenga, waar ik ook ben. Gij omgeeft mij als een wanner die op de dorsvloer het koren afzondert van kaf en stro, want Gij beproeft en onderzoekt voortdurend al mijn doen op het nauwst. Zou er iets aan mij of in mij zijn waarvan Gij zeggen zou: Dat komt Mij onbekend voor? Sommige mensen zijn *enkele* wegen van mij gewend, een paar mensen zijn *veel* wegen van mij gewend. Toch staan ze soms verbaasd over wat ik zeg en doe. Hoe zouden zij ook kunnen weten wat Gij weet, want *Gij zijt al mijn wegen gewend*. Al wat mij verborgen houdt voor de mensen, bestaat voor U niet. Zal er dan ook maar één weg van mij zijn, waaraan iets vreemds is voor U?

Als er nog geen woord op mijn tong is, zie – o HEERE! – Gij weet het alles. Hoe volmaakt is Uw alwetendheid!

Gij, Die mij van achteren en van voren bezet – rondom, van alle zijden, allerdichtst bij. Zou iets van mij U kunnen ontlopen of ontgaan? U bent de alwetende God, *Die Uw hand op mij zet!* – Uw almachtige hand die mij omvat, vasthoudt, omsluit en regeert!

HEERE, Gij doorgrondt en kent mij. Hoe hoog is de hoogte van de kennis die Gij van mij hebt! Hoe meer ik mij inspan die hoogte te bepalen, hoe minder ik ze begrijpen kan. Ja, zij gaat mijn begrip verre te boven. Zij is wonderbaar, zij is *mij té wonderbaar; zij is hoog, ik kan er niet bij.*

O HEERE, geen ding van mij is voor U verborgen. Bepeins ik dat U mij duizendmaal beter kent dan ik mijzelf ken, dan verstaat Gij ook déze gedachte van verre. Zelfs hebt U altijd geweten wat U van mij weet.

Uw alwetende kennis is mij te wonderbaar.

Mijn hart vervuld is met diep ontzag voor U.

Ik ben in eigen ogen niets voor Uw heilige ogen.

Ik belijd met Elihu: “Zie, God is groot, en wij begrijpen het niet” (Job 36:26). De kennis is mij te hoog, zodat ik met Job in aanbidding uitroep: “Zie, dit zijn (maar) uiterste einden Zijner wegen; en wat een klein stukje der zaak hebben wij van Hem gehoord!” (Job 26:14^a).

Gods alwetendheid

Gods wetenschap is één van Zijn *eigenschappen*: Hij is de *alwetende* God. Zijn wetenschap heeft Hij nooit verkregen (zoals een mens kennis verkrijgt); Hij weet alles *in Zichzelf*.

Zijn wetenschap is *volmaakt*, er is niet aan toe of af te doen. Hij weet alles *van eeuwigheid tot eeuwigheid*. Dat God iets zou gaan weten is even onmogelijk als dat Hij iets zou vergeten; Zijn wetenschap is *onveranderlijk*, zonder schaduw van omkering (Jakobus 1:17). Nooit zal iemand Hem iets bekend kunnen maken wat Hij niet weet, nooit zal een engel of mens Zijn raadsman kunnen zijn, want de Algenoegzame is *onafhankelijk* óók in Zijn kennis.

De alwetende God, onnaspeurlijke in heel Zijn volzalig Wezen, is het Verstand (Spreuken 8:14).

O diepte des rijkdom, beide der wijsheid en der kennis Gods! (Romeinen 11:33).

(wordt vervolgd)

Barneveld,

ds. C. Hogchem

Oproep Curatorium Theologische School

Zo de Heere wil en wij leven zal het Curatorium van de Theologische School vergaderen **op maandag 25 mei tot en met woensdag 27 mei 2009**.

Deze dagen zijn bijzonder bestemd om de personen te horen die begeeren toegelaten te worden tot het volgen van de lessen aan onze Theologische School.

De God aller genade ontferme Zich over onze gemeenten. Hij verlene ons uit de volkomen Middelaarsbediening van Christus de hemelvaartsgeschenken van herders en leraars. Tot de uitbreiding en instandhouding van Zijn Koninkrijk kan dit ambt niet gemist worden! Het formulier tot bevestiging van de dienaars des Woords zegt: 'Uit deze dingen kan men zien welk een heerlijk werk het herdersambt is, nademaal zo grote dingen daardoor uitgericht worden; ja hoe gans noodzakelijk het is om de mensen ter zaligheid te brengen. Hetwelk ook de oorzaak is waarom de Heere wil dat zulk een ambt altijd zal blijven.'

De grote Zender schikke ons toe, die van Hem verkoren en geroepen zijn tot deze onmogelijke maar zo heerlijke taak. In het midden van ons mocht een gedurig gebed opgaan, tot het welzijn van Sion en voor de uitbreiding naar Zijn Koninkrijk. Van onze kant zijn er geen redenen, immers alles getuigt tegen ons. Maar naar het vrije van Zijn eeuwig welbehagen mocht God opstaan en Zich over Sion ontfermen. Bekeren is een eenzijdig Godswerk. Zo is het ook met het roepen tot het ambt. Daartoe behoort ook het getuigenis geven aan de roeping. Het ligt allemaal vast in Gods handen. Geloven we dat nog? Het gebed daartoe moge vermeerderen.

Alleen die personen kunnen worden gehoord die een attest van hun kerkenraad hebben ontvangen. Bij de aanmelding gelden de volgende voorwaarden:

- 1) degene die zich aanmeldt, is minstens één jaar belijdend lid van de Gereformeerde Gemeenten.
- 2) bij de aanmelding dient een door de kerkenraad verleend attest te worden ingesloten. Dit attest wordt aan de betrokkene persoonlijk overhandigd.
- 3) de schriftelijke aanmelding moet vóór zaterdag 9 mei 2009 in het bezit zijn van de secretaris.

Aan de kerkenraad wordt een formulier toegezonden ter volledige invulling.

Aan de persoon, die zich heeft aangemeld, wordt een formulier toegezonden waarop de van belang zijnde persoonlijke gegevens door hem worden verstrekt.

Indien de gemeente vacant is, is het noodzakelijk dat de consulent aanwezig is op de betreffende kerkenraadsvergadering.

Op het formulier dient ook de mening van de consulent te worden weergegeven.

Genoemde formulieren dienen zo spoedig mogelijk aan de secretaris van het Curatorium te worden teruggezonden. De betrokkene ontvangt tijdig bericht op welk adres en op welk tijdstip hij verwacht wordt om gehoord te worden.

Alle correspondentie moet worden gericht aan de secretaris van het Curatorium:

Ds. M. Karens
Sigmundstraat 49
4251 ZA Werkendam

De opdracht van de allerhoogste Profeet klinkt ook in 2009: "Toen zeide Hij (de met innerlijke ontferming bewogen Jezus) tot Zijn discipelen: De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige; bidt dan de Heere des oogstes, dat Hij (het is Zijn werk) arbeiders in Zijn oogst uitstote' (Mattheus 9:37-38).

Achter deze oproep ligt het hartelijke uitzien naar mannen, die de Heere uitstoot.

Dat houdt ook in, dat er mogen zijn die (na opleiding) als zendingspredikant mogen uitgaan. De nood dringt ook op de onderscheiden zendingengebieden!

Of - zo het mogelijk zou zijn - om te dienen onder het Joodse volk, de beminden om der vaderen wil. "En dit Evangelie des Koninkrijks zal in de gehele wereld gepredikt worden tot een getuigenis allen volken; en dan zal het einde zijn."

De curatoren bevelen zich, met de docenten en de studenten bij de voortduur in uw aller voorbede aan. Bijzonder ook de rector ds. A. Moerkerken.

De Heere verlene ons elkaars lasten te mogen dragen en alzo de wet van Christus te mogen vervullen.

Namens het curatorium:

Ds. J.J. van Eckveld, voorzitter

Ds. M. Karens, secretaris

De inlijving in Christus

Het ware geloof is dus de band die verenigt met Christus. En tegelijkertijd is het de hand die al Zijn weldaden aanneemt. Die twee zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden.

Dat zijn twee kanten van één en hetzelfde geloof. De band met Hem en de hand naar Hem uitgestrekt. En beiden worden gewerkt door Woord en Geest. Want het geloof is uit het gehoor, door de prediking van het Woord. Maar de Geest werkt de geloofsvereniging met Christus en de inlijving in Christus. Door de Heilige Geest wordt ook die hand naar Christus uitgestrekt om Zijn weldaden aan te nemen.

Als onder de bediening van het Woord Christus wordt verkondigd en alles wat Hij gedaan heeft, dan is het de Geest Die lege zondaarshanden doet uitgaan naar Hem. Om te zeggen: "Heere, geeft U het ook aan mij". Dan ontstaat er honger en dorst naar Hem, dat verlangen om Hem te mogen kennen en Hem te mogen toebehoren, Zijn eigendom te mogen zijn en de vergeving van zonden te mogen ontvangen. Dat is die lege hand, die uitgestrekt wordt naar Hem. En zo is het geloof de band met Christus en de hand die Zijn weldaden aanneemt. Band en hand, inlijving en aanneming. Het eerste zegt iets over de Persoon van Christus, de band met Hem, en het tweede zegt iets over Zijn werk. De weldaden die Hij verworven heeft en die we door het geloof mogen ontvangen.

Het zijn twee kanten van dezelfde zaak. Van Gods kant bezien is er de inlijving, de schenking van het geloof. Van onze kant bezien is er de aanneming en de oefening van het geloof. En de Heere is niet karig met het uitdelen van Zijn weldaden. Integendeel, Hij deelt zo rijk en royaal. Hij is een Zaligmaker Die precies past bij een arme en een verloren zondaar. Er gaat kracht uit van het Woord van God. Dat Hijzelf als het ware onze Hand opentrekt opdat we Zijn weldaden zouden aannemen. Het geloof, de geloofsband, opent als vanzelf de geloofshand. En als dat gebeurt, als Hij verzekert dat ik Hem toebehoor,

dat ik de Zijne ben, daar kan ik niet langer ontkennen dat Hij de Mijne is, met alles wat Hij gedaan heeft, met al Zijn schatten en weldaden.

Wat voor hand hebben wij? Wat zit er allemaal in onze handen? Waar zijn we dagelijks mee bezig? Waarop is ons gedachtenleven, ons begeerteleven, ons wilsleven, ons gevoelsleven, ons verstandelijk leven, geconcentreerd? Wat voor hand hebben wij? Een gesloten hand? Vol met alles wat van deze wereld is, de begeerlijkheden en genietingen van dit leven? Vol met alles waar de Bijbel ernstig voor waarschuwt.

Of heb je een lege hand? Leef je van het gekregene? Dat is een groot verschil. Een mens kan zoveel hebben, ook aan eigengerechtigheid, dat hij de Heere Jezus niet nodig heeft. Dat hij de Enige Zaligmaker, door God geschonken, afwijst.

Als onze handen vol zijn met alles van deze wereld, kun je maar één conclusie trekken: dan is de band met Christus er ook niet.

Als onze handen vol zijn met alles van deze wereld, kun je maar één conclusie trekken: dan is de band met Christus er ook niet. Dan behoor je Hem niet toe. Want Hem en Zijn weldaden ontvangen we met lege, schuldige handen. Dat is nu het geloof! Die lege hand. Die lege hand van de bedelaar. En die lege hand heeft op zichzelf niets verdienstelijks. Want een mens wordt natuurlijk niet zalig omdat hij een lege hand heeft. Maar mensen worden zalig omdat er zoveel rijkdom van Christus en van Zijn gerechtigheid wordt ingelegd. De lege hand van het geloof is het instrument dat ons in gemeenschap houdt met Zijn goederen, zegt Ursinus.

De Hand van de bedelaar. Zijn we zo'n bedelaar? Gaan we op Gods dag zo wel eens naar de kerk: "Heere, Uw dag, wat een wonder. En dat er een gemeente is waar ik naar toe mag. En dat er een woord is dat verkondigd wordt. Heere, aanschouw mijn lege

handen. Een kruimel, Heere, van uw genade".

Een kruimel. De Kananese vrouw was het daar om te doen. Ze kon de Heere Jezus niet missen en ze ging met de nood van haar leven tot Hem. En ondanks de afwijzing van de discipelen en van de Heere Jezus houdt ze vol en houdt ze vast. En ze zegt: "O, Heere, het is waar: Ik ben een hond en honden krijgen het kinderbrood niet. Maar Heere, die kruimeltjes vallen toch ook onder de tafel. En daar ben ik nu al tevreden mee, Heere. Een kruimel.

De Kananese had zo'n lege hand. En een kruimeltje was haar genoeg. Gaan we zo weleens naar de kerk, met de bede in het hart: "O, Heere, kom met Uw Geest, want Die werkt het geloof en Die sterkt het geloof. Eén kruimel, Heere, van dat kinderbrood, van het ware Brood des Levens, dat uit de hemel is neergedaald, en mijn ziel mag ademen en mijn honger is verzadigd en mijn dorst is gelest.

Dat is het geloof waardoor de zondaar bij Christus behoort. De Heere Jezus zei tegen die vrouw, toen ze zo aanhield. "O, vrouw groot is uw geloof". Houd je hand maar op, zegt de Heere dan. Zo gul deelt Hij uit aan armen en berooiden. Zijn we in Hem ingelijfd en al worstelend bezig met het aannemen van Zijn weldaden? Of zijn we nog in Adam?

Wat een ontzaglijke werkelijkheid. Als iemand nog in Adam is, dan ruik je dat gewoon. Als je bij Christus behoort, ruik je het ook. Dan gaat de geur van Christus uit van ons leven. Dan ruikt het naar Zijn liefde en naar Zijn bewogenheid. De geur van Adam is hoogmoed en zelfhandhaving, onverschilligheid en de dood. Dan geven we God de schuld van alles. Dat deden Adam en Eva na de zondeval ook. Ze gaven allebei God de schuld. Is het al anders geworden? Kennen we iets van die gemeenschap met God, van dat verlangen naar Christus, van de droefheid over de zonden en van die hartelijke belijdenis van onze schuld? Kennen we iets van die honger en dorst naar de gerechtigheid, van dat zien op de Heere Jezus en dagelijks in afhankelijkheid uit Hem leven, klein in jezelf, groot denkend van Hem.

Ursinus noemt drie kenmerken van het ware geloof waardoor de zondaar Christus toebehoort. In de eerste plaats zegt hij: "Een waarachtige en ongeveinsde begeerte, een begeerte om de aan ons aangeboden weldaden van Christus deelachtig te worden."

Een begeerte in je hart om de weldaden van Christus, die Hij verworven heeft, deelachtig te worden. Als iemand iets begeert, dan heeft hij het nog niet. Net als die Kananese vrouw. Die had het nog niet, maar ze verlangde er naar, ze wilde het ontvangen. Ze bedelde erom.

In de tweede plaats noemt Ursinus "de strijd van het geloof tegen de twijfel". De twijfel zelf is natuurlijk geen kenmerk van het geloof. Twijfel is een kenmerk van het ongeloof. Maar Calvin zegt: "Bij het vuur van het geloof zal altijd de rook van de twijfel zijn". Ursinus bedoelt dus de strijd tegen de twijfel. Daar mag de zondaar zich niet bij neerleggen, daar niet in ondergaan. Tegen twijfel moet gestreden worden, met de woorden van de vader van de maanzieke knaap: "Ik geloof, Heere, maar kom mijn ongelovigheid te hulp".

Ursinus noemt nog een derde kenmerk. Hij zegt: "Een ernstig voorneemen en een ijver om God naar al Zijn

geboden te gehoorzamen". Dat wijst naar de heiliging van het leven. Een verlangen om de Heere te dienen. Kennen we dat? Is dat de lust van ons hart? "Heere, daar strekt zich al mijn lust en liefde heen". Ik wil de zonde niet meer doen. Ik vecht ertegen. Nee, het lukt me niet, maar ik blijf ertegen vechten. En al ga ik kopje onder, toch klim ik weer omhoog. Want God moet aan Zijn eer komen. Het gaat om God, om een heilig leven voor de Heere. Wat zei ds. Rowland Hill tegen lady Anne Erskine? "De duivel biedt uw ziel de eer en de rijkdom van deze wereld. Maar er is er Eén die oneindig meer biedt voor uw onsterfelijke ziel. Christus zegt: "Zie Ik sta aan de deur en ik klop. Ik raad u dat ge van Mij koopt goud, beproefd, komende uit het vuur. Deze Koopman heeft hemelse koopwaar. Hij alleen schenkt vrede, vreugde, blijdschap, en het eeuwige leven.

Benthuizen, ds. A.B. van der Heiden

ring. Een afkeer van hetgeen God haat, doet haten wat God haat. De ingestorte liefde doet liefhebben wat God liefheeft. Dat betreft de ganse openbaring van God. Dus ook de orde van het heil zoals in Zijn raad vastgesteld.

"Want die Hij tevoren gekend heeft, die heeft Hij ook tevoren verordeneerd den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen. En die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt."

Door de krachtdadige, innerlijke roeping kon Rachab het in Jericho niet langer uithouden. "Door het geloof is Rachab, de hoer, niet omgekomen met de ongehoorzamen, als zij de verspieders met vrede had ontvangen." De geschonken levensgenade, openbaarde de levenskeus en de levensvruchten. Ook Saulus van Tarsen is daarvan een voorbeeld. Afgesneden van zijn vorig leven is zijn levensopenbaring duidelijk. "Doch Saulus werd meer en meer bekrachtigd, en overtuigde de Joden die te Damascus woonden, bewijzende dat Deze de Christus is. De door genade gebogen wil, buigt voor de openbaring van het Woord.

In de schemering van de levensavond

De avondschemering van het leven

De mens is een kunstenaar in het verbergen van zijn innerlijk leven. Het wilsleven is een verborgen bron van allerlei kwaad. De innerlijke gevoelens kan hij bedekken met geveinsde liefde en zelfs met geveinsde godzaligheid.

"En die Hem verried, had hun een teken gegeven, zeggende: Dien ik zal kussen, Dezelve is het; grijpt Hem. En terstond komende tot Jezus, zeide hij: Wees gegroet, Rabbi; en hij kuste Hem."

Hoe een mens zijn gevoelens van haat en vijandschap een tijdlang kan verbergen blijkt uit het leven van Achitófel. Hij deed zich voor als een hartevriend van koning David, hoewel zijn innerlijk werd verteerd door wraakzucht. "En in die dagen was Achitófels raad dien hij ried, alsof men naar Gods woord gevraagd had; alzo was alle raad van Achitófel, zo bij David als bij Absalom." Tijdens de opstand van Absalom breekt de onheilige bron van Achitofels hart open. "Voorts zeide Achitófel tot

Absalom: Laat mij nu twaalfduizend mannen uitlezen, dat ik mij opmake en David dezen nacht achternajage." Daarom is hartvernieuwende genade noodzakelijk, wil het wel zijn op weg naar de eeuwigheid. Door het wonder van de levensvernieuwing wordt het verstand verlicht, de hartstochten gereguleerd en de wil gebogen. Het wilsleven van de natuurlijke mens is van God afgebogen. Door genade wordt de wil naar God overgebogen. Dat kan niet verborgen blijven.

"Want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die denzelven vinden." De innerlijke weerstand tegen deze levensboodschap kan ook niet verborgen blijven. Daarvoor heeft Jezus ernstig gewaarschuwd. "Maar wacht u van de valse profeten, dewelke in schaapsklederen tot u komen, maar van binnen zijn zij grijpende wolven." Het innerlijk, door genade vernieuwde leven komt in de vruchten openbaar. Het door God naar God gebogen leven is te zien aan de levensopenba-

Het wilsleven van de natuurlijke mens is van God afgebogen. Door genade wordt de wil naar God overgebogen. Dat kan niet verborgen blijven.

dacht ik aan een bezoek. Met een ouderling hadden wij wat bezoeken in de gemeente gedaan. Het was vier uur in de middag. Er was wat tijd over en wij besloten nog een vrouw op te zoeken. In haar leven was verheerlijkt, waarvan Paulus schreef. "En u heeft Hij mede levend gemaakt, daar gij dood waart door de misdaden en de zonden." Door God, aan de zijde van God gebracht, was de omkeer in haar leven te zien. In het geestelijke armhuis kreeg ze plaatsje en leefde ze van de inkomsten van boven. Diep was ze ontdekt aan haar staat. Het onderwijs van de hemel hield haar onwetend en arm. De Heere gaf ze een plaats in het hart van Gods metgezellen. Ze kon maar niet

boven de inleving van haar staat uitkomen en dan is de teerkost vlug opgemaakt. Toch zou de Heere dieper ontdekken.

Wij ontmoeten een vrouw die buiten alles gezet was. De Heere had vanuit het Woord haar doodstaat blootgelegd en daar wist ze geen raad mee. "En ziende een vijgenboom aan den weg, ging Hij naar hem toe en vond niets aan denzelfden dan alleenlijk bladeren, en zeide tot hem: Uit u worde geen vrucht meer in der eeuwigheid. En de vijgenboom verdorde terstond." Het was een pijn dwars door de ziel. "Geen vrucht meer in der eeuwigheid." De naar God gebogen wil moest aanvaarden wat daar stond. Als een ellendig en in zichzelf hopeloos mens troffen wij haar aan. Met alles was ze in de dood geëindigd. Van al Gods volk was het waar, maar zij was zonder vrucht. Ze kon uit het vorige leven, het leven niet meer opmaken. Gods recht had ze er buiten gezet en dat vroeg om vervulling.

Toch waren wij innerlijk verheugd over haar gang. Buigen onder het recht, maakt plaats voor de vervulling van het recht. Maar dat konden wij haar niet aanpraten. De Heere gaf dat wij haar in God mochten kwijtra-

ken. De Heere gaf ze mee in de binnenkamer en loste het zondags op onder de prediking. Het was de avondschemering van haar vruchtelijk leven. De openbaring van de zaligheid door de Zaligmaker zou haar geschonken worden. "Sion zal door recht verlost worden, en haar wederkerenden door gerechtigheid." Onder de prediking brak God de banden. De ziel door angst beroerd, werd als uit het graf weer opgevoerd. Ze kreeg onderwijs over een lijdende en prijs betalende Borg. "Als dezelve geëist werd, toen werd Hij verdrukt; doch Hij deed Zijn mond niet open; als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzo deed Hij Zijn mond niet open." De Heere maakte plaats voor de deugd van Zijn recht en de rechtvervulling door Christus. Haar wil werd gebogen naar God, om zalig te worden, zoals God dat in Zijn raad heeft vastgelegd.

"Niet een iegelijk die tot Mij zegt: Heere, Heere! zal ingaan in het Koninkrijk der hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, Die in de hemelen is."

Dirksland,

ds. P. Blok

zijn zoon een kerkelijke studiebeurs werd toegekend. Bovendien buitte hij alle mogelijkheden van het netwerk rondom zijn persoon uit om hem een uitstekende opleiding te geven: een rechtenstudie in Orléans en te Bourges.

Theodorus Beza (1519-1605) vertelt in zijn levensschets van Calvijn, dat hij in Bourges op verzoek van zijn docenten vaak college gaf in hun plaats. Zijn neef Robert Olivetan liet hem daar kennis maken met de Bijbel. De ogen van de jonge student gingen open voor de misbruiken en de dwalingen van de Rooms-Katholieke Kerk.

Na het sterven in 1531 van zijn vader, die hem eerst voor geestelijke had bestemd maar later de rechtenstudie zag als de beste weg naar eer en rijkdom, voelde de jonge Calvijn zich vrij om zich geheel toe te leggen op de studie van de oude talen in Parijs. De bijbelse talen Hebreeuws en Grieks werden in Parijs aan een nieuwe universiteit, het Collège de France, frank en vrij gedoceerd. Daar kreeg het humanistische ideaal – terug naar de bronnen – voortdurend gestalte. De hoogleraren probeerden hier in de geest van Erasmus vooral humanistische wijsheid en bijbels geloof met elkaar te verbinden. Zo plaveiden zij ongedacht en onbedoeld de weg voor de hervorming die Calvijn gestalte zou geven als instrument in Gods hand.

Bekering

Het is niet mogelijk om de bekering van Calvijn precies te dateren. Hij heeft zich zelf daarover maar twee keer en dan nog heel sober uitgelaten. Het belangrijkste document is de voorrede van zijn "Commentaar op de Psalmen" die hij schreef in 1557.

Daar blikte hij terug op zijn verleden: 'Eerst was ik de bijgelovigheden van het pausdom zo hardnekkig toegedaan, dat het niet gemakkelijk was mij uit die diepe afgrond te trekken. Maar door een onverwachte bekering ('subita conversio') heeft God mijn hart dat voor mijn leeftijd al te zeer verhard was, tot gehoorzaamheid onderworpen. En toen ik aldus enige smaak in de ware vroomheid gekregen had, ontvlamde ik zo in ijver om daarin verder te komen, dat ik de andere studie weliswaar niet terzijde schoof, maar mij daar toch met minder energie mee bezighield. Nog geen jaar was er verlopen, of allen die begerig waren naar de zuivere leer kwamen naar mij, de nieuweling en

Enkele notities over de invloed van Calvijn in Nederland

1. Leven en werk

2009 is het Calvijnyaar. Johannes Calvijn, de hervormer van Genève, werd op 10 juli 1509 te Noyon geboren. Overal waar het calvinisme wortel heeft geschoten, maakt men zich op om stil te staan bij zijn persoon en zijn betekenis.

Bij de vele nieuwe publicaties bevindt zich zelfs een Handboek voor Calvijnstudie, dat in meerdere talen verschijnt. We hopen dat bij deze herdenking de nadruk zal vallen op de bijzondere zegen voor kerk en samenleving, die de hervormer heeft verspreid.

Uiteraard mag in ons kerkelijk blad enige aandacht voor hem niet ontbreken. Onze gemeenten willen immers naar een woord van ds. A. Vergunst 'gereformeerd zijn in de oude klassie-

ke betekenis van het woord: in leer, leven en kerkregering. Niet meer, maar ook niet minder'.

We hebben aan de geestelijke erflating van Calvijn voor elk van die terreinen bijzonder veel te danken. Ik beperk mij in enkele kerkhistorische artikelen tot een korte schets van zijn invloed op de kerk in Nederland. Enkele inleidende opmerkingen over het leven en werk van de reformator gaan vooraf.

Studie

Noyon, de geboorteplaats van de hervormer, was de bisschopsstad van Picardië, een gebied in het noorden van Frankrijk. De vader van de zeer begaafde Johannes was secretaris van de bisschop en financieel en juridisch adviseur van de geestelijkheid in zijn woonplaats. Hij zorgde dat aan

beginneling, toe om van mij te leren'. Er is veel voor te zeggen om deze bekering met W.F. Dankbaar te plaatsen tussen augustus 1533 en mei 1534. In augustus 1533 voerde hij nog besprekingen te Noyon over het uitschrijven van een processie en het doen van publieke gebeden in verband met een heersende pest. In mei 1534 was hij opnieuw in Noyon om zijn inkomsten uit kerkelijke goederen, die hij tot nu toe zonder bezwaren in ontvangst had genomen, op te zeggen. Hij zette door Gods genade een streep onder zijn leven in de kerk van Rome. God wees hem een nieuwe weg.

Institutie

In Parijs deed zich een ongedachte ontwikkeling voor. Een vriend van Calvijn, Nicolaas Cop (ca 1505-1540), hield op 1 november 1533 als rector van de universiteit een rede met een opvallend reformatorisch geluid. Calvijn moet zijn vriend bij het opstellen van de toespraak hebben geholpen.

Beiden moesten om hun leven te redden Parijs door een snelle vlucht verlaten. Deze vlucht werd het begin van een lange zwerftocht, die eindigen zou in het Zwitserse Genève.

Tijdens zijn verblijf in Bazel kwam de "Institutie" of de "Onderwijzing in de christelijke godsdienst" tot stand. Het was een overzichtelijk en algemeen begrijpelijk handboekje in klein formaat van 514 bladzijden, dat gemakkelijk verstopt kon worden. Het ging om een geordende uitleg van het Woord, waarbij de grote lijnen van de bijbelse leer werden besproken. Het boek bood antwoord op vragen van ieder die wilde weten hoe het met geloof en kerk naar Gods Woord gesteld is.

De Institutie zou in 1559 zijn uitgegroeid tot een werk van 80 hoofdstukken: hét handboek van de gereformeerde geloofsleer. Th. Beza sprak over een voortreffelijk boek, dat naar zijn mening onvergelijkelijk is. In de keuze van de onderwerpen sloot Calvijn aan bij Luther, maar hij bracht een heel belangrijk nieuw element in: de kwestie van de kerkregering en de verhouding tussen kerk en overheid. Daarbij kwam dat Calvijn als man van de tweede generatie de geschriften van Luther, Zwingli, Bucer, Oecolampadius en vele anderen een plaats wist te geven in zijn gedachtenwereld en die op grond van het getuigenis van de Schrift samen-smeedde tot één geheel.

Genève I

Calvijn, die zo graag in alle rust verder gegaan was met studeren, werd in Genève in juli 1536 door Guillaume Farel (1489-1565) op onstuimige wijze bewogen om daar de kerk van Christus te dienen. "Ik werd vastgehouden niet alleen door een aanspraak en vermaning, maar ook door een ontzettende bezwering van Farel, alsof God uit de hemel zijn hand met geweld op mij legde".

Calvijn organiseerde de hervorming van de stad. Er kwam een kerkorde en een catechismus. De hervormingsbeweging stuitte echter op grote weerstand. Toen er in februari 1538 nieuwe burgemeesters gekozen werden die afwijzend stonden tegenover Calvijn en Farel, mondde de vijandige stemming in de stad uit in hun verbanning.

Calvijn werd dienstbaar gesteld voor de zaak des Heeren met zijn zeldzame intellectuele begaafdheid, zijn reusachtige werkkraft, zijn bijzonder kennis van de kerkvaders die hij dikwijls uit het hoofd citeerde, zijn overtuigingskracht als prediker en schrijver, zijn ordenend vermogen, zijn kracht in de aanval op het pauselijke kerkelijke systeem.

Als vluchteling kwam Calvijn in Straatsburg aan. Daar was de Reformatie al in 1523 begonnen. Calvijn kon zich hier in een rustige en aangename omgeving verder ontplooiën. Hij werkte hier nauw samen met Martin Bucer (1491-1551). De tijd in Straatsburg was de gelukkigste van zijn leven. De inrichting van de gereformeerde eredienst kreeg hier voor het eerst nader vorm.

Genève II

Na een verblijf van twee en een half jaar werd hij door de kleine Raad teruggeroepen naar Geneve als de man die een vaste en heilzame koers zou kunnen aangeven. Die terugkeer begeerde Calvijn niet. Het leek hem iets verschrikkelijks weer onderge-

dompeld te worden in de heilloze twisten en brutaliteiten van het overgrote deel van het Geneefse volk.

Toen de beslissing moest worden genomen, schreef hij aan zijn vriend Farel: "Ik breng mijn hart aan de Heere ten offer". Dat blijkt ook uit zijn zegel. Een hand met daarin een hart en aan weerszijden de letters I en C. Ze wijzen op Johannes Calvijn en ze zullen ook wijzen op Jezus Christus. In Genève, gelegen bij de Frans-Zwitserse grens, werd hij de hervormer van zijn vaderland. Officieel was hij niet meer dan een predikant van een van de parochies van een onbetekende stadstaat. Hij beïnvloedde echter in grote delen van Europa het kerkelijke leven fundamenteel.

Calvijn werd dienstbaar gesteld voor de zaak des Heeren met zijn zeldzame intellectuele begaafdheid, zijn reusachtige werkkraft, zijn bijzonder kennis van de kerkvaders die hij dikwijls uit het hoofd citeerde, zijn overtuigingskracht als prediker en schrijver, zijn ordenend vermogen, zijn kracht in de aanval op het pauselijke kerkelijke systeem. Daarbij werd zijn dagelijks werk gedragen door de diepe geloofsovertuiging dat de Reformatie de zaak van God was, dat de overwinning zeker was en dat hij Gods instrument mocht zijn.

Ootmoed

Op 27 mei 1564 ging Calvijn heen in de vreugde des Heeren. Al zijn krachten waren verbruikt. Bij hem leefde door Gods genade een diepe indruk dat er in de mens Calvijn niets viel te roemen. Hij had geen 'persoonsgerechtigheid'.

Toen hij afscheid nam van de andere predikanten van Genève zei hij: "U hebt veel gebreken van mij moeten verdragen. Zelfs is alles wat ik gedaan heb niets waard geweest. De bozen zullen zich wel van dit woord meester maken. Maar ik zeg nog eens, dat alles wat ik gedaan heb, niets waard was en dat ik een ellendig schepsel was. Maar ik kan zeggen, dat ik het goede gewild heb, dat mijn ondeugden mij altijd mishaaagd hebben en dat de wortel van de vreze Gods in mijn hart was. En u kunt zeggen dat de genegenheid goed geweest is en ik bid u mij het kwade te vergeven".

Waarde, ds. M. Golverdingen

In een aantal artikelen hebben we kennis gemaakt met de evangelische beweging. In twee afsluitende artikelen trekken we enkele conclusies. De vorige keer hebben we al enkele conclusies getrokken. Nu willen we bezien welke houding ten opzichte van de evangelische beweging het verstandigste is. Daarover is al veel nagedacht. Laten we enkele stemmen beluisteren om vervolgens tot een afronding te komen.

Binnen de evangelische beweging bestaat een sterke drang om samen met alle christenen op te trekken. De opdracht van de Heere Jezus om alle volken met het Evangelie te bereiken dringt toch tot samenwerking? Is kerkelijke verdeeldheid niet een grote hindernis om het Evangelie te verkondigen. Wat moet een buitenkerkelijke toch geloven? Er zijn zoveel kerken en groepen die allemaal dezelfde Bijbel gebruiken. Wat is waarheid? Een bekend opwekkingslied tekent de houding van veel evangelischen treffend: "Samen in de naam van Jezus, heffen wij een loflied aan, want de Geest spreekt alle talen en doet ons elkaar verstaan. Samen bidden, samen zoeken naar het plan van onze Heer. Samen zingen en getuigen, samen leven tot Zijn eer." De woorden "met al de heiligen" uit Efeze 3:18-19 worden in dit verband ook vaak aangehaald.

Ruimhartig

Evangelische christenen hebben een ruimte blik. Aan de ene kant treffen we ook binnen de evangelische beweging verdeeldheid en versnippering aan. Het aantal afsplitsingen en scheuringen binnen gemeenten is er helaas hoog. En toch is er over het algemeen een verlangen om samen te werken. Er bestaat veel meer de neiging om te zoeken naar wat verbindt dan naar wat scheidt.

Voor veel evangelische christenen bestaan er nauwelijks kerkmuren. Het kerkelijke besef is sowieso matig ontwikkeld. Kerkisme is er al helemaal weinig. Dat laatste heeft best iets aantrekkelijks.

Een motor achter het 'neerhalen' van kerkmuren is de Evangelische Omroep geweest. Een heel populaire term in dit verband is de zogeheten "oecumene van het hart." Het is een uitdrukking van de toenmalige EO-voorzitter ds. A. van der Veer. Hij zag het als zijn ideaal om eenheid te zoeken rond de ene Bijbel, eenheid, zoals het heet, rond het kruis van Jezus. Wie zich daarin herkent, is toch één? Onmiskienbaar heeft de EO ervoor gezorgd dat talloze jongeren en ouderen over de kerkmuren gingen heen. Op de radio hoorden ze predikanten uit andere kerken, tijdens conferenties speelde kerkelijke achtergrond nauwelijks mee. "Samen in de naam van Jezus..."

Ook binnen de reformatorische kerken is er een groeiende bereidheid om met evangelische christenen aan tafel te gaan.

Brede ingang

Deze oecumenische inslag heeft een brede ingang gevonden. Overal in het land worden conferenties belegd. Mannenochtenden en -dagen zijn populair. Ook daar ontmoeten evangelische en reformatorische mensen elkaar volop. En met een zichtbaar genoegen.

In dit verband kan ook het Belmontberaad genoemd worden dat in 1998 enthousiast van start ging. Bekende persoonlijkheden uit de evangelische beweging en reformatorische kerken kwamen regelmatig bijeen om na te denken over de gezamenlijke opdracht om het Evangelie bekend te maken in een wereld zonder God.

De "oecumene van het hart" heeft de vleugels breed uitgeslagen. Evangelische organisaties vinden het mooi als iemand uit de bevindelijke kerken meedoet. Als een predikant of ambtsdrager een bijdrage levert aan een conferentie, interview of voor de EO een meditatie houdt op de radio wordt dat graag in de publiciteit gebracht. Evangelische organisaties zeggen dan dat hun achterban uit alle

richtingen komt: "van pinksterkerken tot oud-gereformeerd".

Na verloop van tijd kwam ook de Rooms-Katholieke Kerk in beeld. De EO bijvoorbeeld heeft de deuren open gezet voor rooms-katholieken. In het programmablad Visie hebben verschillende tweegesprekken bestaan met een protestantse dominee en een roomse geestelijke. Doel van zulke gesprekken is vooral om de overeenkomsten tussen die twee voor het voetlicht te halen. Iemand als ds. H.J. Hegger is allang teruggekomen op zijn vroegere bestrijding van de Roomse Kerk. Hij zoekt liever toenadering tot rooms-katholieken met wie hij "één is in de levende Christus."

Dialoog

Ook binnen de reformatorische kerken is er een groeiende bereidheid om met evangelische christenen aan tafel te gaan. De hervormde predikant dr. J. Hoek opende zijn bijdrage aan een congres over evangelische en reformatorisch, in september 2004, met de woorden: "Evangelisch en reformatorisch zijn geroepen van Godswege elkaar te zoeken in dialoog en ook in vruchtbare samenwerking om het licht van het Woord van God te mogen verspreiden." Veertien jaar eerder publiceerde de Gereformeerde Bond in de toenmalige Nederlandse Hervormde Kerk de brochure "Gereformeerd en evangelisch". Ook daarin werd gepleit voor een dialoog tussen gereformeerden en evangelischen, waarbij overeenkomsten en verschillen zouden worden doorgesproken. De hervormde predikant ds. H. Veldhuizen toonde zich tijdens een studiedag van de Driestar in 1994 heel positief over zo'n gesprek en ontmoeting. Laten we samen optrekken, zo luidde zijn oproep, met een verwijzing naar de Evangelische Omroep. Op het grondvlak van de kerken is de grens tussen evangelisch en reformatorisch inmiddels door velen uitgewist. We noemden al eerder de puur evangelische Alpha-cursus die in heel wat reformatorische kerken wordt gebruikt. Evangelische sprekers en gospelbands hebben al tal van reformatorische verenigingen bezocht. Bijbelstudies, romans en films met een evangelische inhoud worden volop gebruikt door reformatorische jongeren. De Nieuwe Bijbelvertaling, die binnen de evangelische beweging vrijwel algemeen geaccepteerd is, kan ook rekenen op sympathie van reformatorische kerkmensen. Is het te

begrijpen dat de muren worden neergehaald? Wie binnen zo'n klimaat punten van verschil gaat noemen, loopt zelfs het gevaar om als enghartig en hoogmoedig te worden gezien.

Leren

Hoe moeten we deze ontwikkelingen waarderen? Vaak klinkt de opmerking: Laten we van elkaar leren. Wat betekent dit? Van elkaar leren veronderstelt dat je elkaar behoorlijk goed verstaat, dat je naast elkaar wil zitten, dat je elkaar in elk geval aanvaardt. In de praktijk werkt het ook zo. Als evangelische en reformatorische christenen bij elkaar gaan zitten om na te denken over de vraag wat ze van elkaar kunnen leren, is het uitgangspunt vrijwel altijd: We dienen dezelfde Heere, we volgen dezelfde Jezus, we zijn door hetzelfde kruis verlost, nu gaan we samen verder om te zien hoe we het beste één kunnen zijn.

Hééft de evangelische beweging geleerd van de schatten die in de reformatorische traditie liggen opgesloten? Heeft Calvijn een wezenlijke inbreng binnen de evangelische beweging? Hebben de belijdenisgeschriften weerklank gevonden, zodat we ook werkelijk aanvaard worden? Hebben de drie stukken die onze Catechismus in Gods Woord heeft gelezen een plaats gekregen binnen prediking en geloofsleven in de evangelische beweging? Heeft de separende prediking van de Nadere Reformatie zijn vruchten gehad in evangelische samenkomsten? Hebben voorgangers deze schatten verwerkt? Is dat te merken in hun preken, toespraken en boeken? Ik moet eerlijk zeggen dat ik er erg weinig van merk.

Het is te vrezen dat de beïnvloeding tussen evangelisch en reformatorisch behoorlijk eenzijdig is. Drs. N.C. van der Voet, docent aan de Christelijke Hogeschool Ede, zei het eens zo: "Veel reformatorische studenten staan niet zo sterk in hun schoenen. Ze zingen al vrij snel mee met hun evangelische medestudenten. Andersom gebeurt dat vrij weinig." Hoe komt dat? Zijn reformatorische christenen misschien zelf losgegroeid van hun wortels zodat ze de schatten uit het voorgeslacht niet inbrengen in het gesprek met evangelischen? Misschien ligt daar wel een groot probleem.

Indruk

Moeten we van elkaar leren? Op een intensieve wijze heb ik kennisgemaakt met de evangelische beweging.

Als kerkredacteur van het Reformatorisch Dagblad behoorde de evangelische beweging gedurende vijf jaar tot mijn voornaamste aandachtsgebied. Voor die tijd had ik al heel wat gelezen over de verhouding evangelisch en reformatorisch. Wat ik gelezen had, kon ik toetsen in de praktijk. Talloze bijeenkomsten woonde ik als journalist bij, ik las nieuwe boeken en artikelen uit evangelische hoek en sprak met voorgangers van gemeenten en bestuursleden van organisaties. Er waren in die tijd ontmoetingen die indruk maakten. Aan een ontmoeting met Hans Keijzer van de Evangelische Zendingsalliantie, nu 12 jaar geleden, denk ik nog al eens terug. Met teerheid sprak hij over zijn persoonlijk leven. Al waren de woorden wat anders, er was herkenning. Het was in zijn leven vastgelopen. Toen kreeg het Evangelie waarde. Zulke ontmoetingen waren er. En toch, deze herkenning behoorde tot de uitzonderingen. De geestelijke sfeer tijdens alle bijeenkomsten, de toespraken die er werden gehouden, de liederen en de begeleiding ervan gaven helaas geen herkenning, maar juist vervreemding. Dit gevoel kan niet doorslaggevend zijn. Doorslaggevend is de toetsing aan Gods Woord. Het vele materiaal dat ik in de achterliggende vijftien jaar verzamelde, heb ik voor het schrijven van deze serie nog eens doorgenomen en telkens de vraag gesteld: Is het naar het Woord?

De drang om het Evangelie te vertellen aan mensen die nergens van weten, is in evangelische kring ook groter dan in veel reformatorische kerken.

Niet afschrijven

Aan het einde gekomen van de reeks is het allerminst mijn behoefte om personen uit de evangelische beweging af te schrijven. Zo is de serie ook niet bedoeld. Uit de vele reacties die ik kreeg heb ik kunnen opmerken dat het zo bij de meesten niet is overgekomen. Het gaat ook niet om een oordeel over personen, wel om een eerlijke toetsing van opvattingen. De bekende oudvader en Utrechtse hoogleraar Gisbertus Voetius had geen behoefte om alle remonstranten voor "losse of onvrome liederen" uit te maken, zo schrijft hij in zijn boek "Proeve van de Kraght der Godsaligheyd". Hij geloofde dat er onder de

remonstranten ware vromen waren, die in oprechtheid de Heere dienden. Maar zij waren nog verstrikt in een valse leer. Die remonstrantse leer werd door Voetius dan ook met alle kracht bestreden. Hij maakte onderscheid tussen personen en zaken. Dat is ook voor ons belangrijk.

Ondertussen gaat het wel over ons persoonlijke zielenheil. Kunnen we onszelf toevertrouwen aan de boodschap die in de evangelische beweging gangbaar is? Die vraag stond telkens centraal. Op die vraag kan ik maar één antwoord geven: Nee, dat kan niet. Helaas niet.

De boodschap in de evangelische beweging is te eenzijdig om ervan te leren. Tot die conclusie moesten we steeds komen in deze serie. De vertolking van het Evangelie steunt teveel op de mens met zijn mogelijkheden. De afwijzing van de remonstrantse leer door onze vaders is daarom nog voluit actueel. We durven zelfs te zeggen dat de remonstranten in de zeventiende eeuw terughoudend waren in hun uitspraken vergeleken met veel evangelischen in de 21^e eeuw.

Spiegel

Valt het dan helemaal niets te leren? Het zou hoogmoedig zijn te denken dat de reformatorische kerken de wijsheid in pacht hebben. Zo'n houding past ons niet. Het innerlijke verval in onze eigen gezindte en gemeenten is daarvoor te groot. We mogen blij zijn als ons een spiegel wordt voorgehouden. Deze uitdrukking wil ik het liefst gebruiken met betrekking tot de evangelische beweging. Op verschillende punten houden de evangelischen ons een spiegel voor. In de serie is al een aantal punten genoemd. De onderlinge betrokkenheid in evangelische groeperingen is groter dan in vele kerken. Het omzien naar elkaar en het dragen van elkaars lasten is als een spiegel.

De drang om het Evangelie te vertellen aan mensen die nergens van weten, is in evangelische kring ook groter dan in veel reformatorische kerken. Buitenkerkelijken vinden over het algemeen sneller in een evangelische gemeente kerkelijk onderdak dan in een reformatorische kerk. Het is waar, dit komt mede doordat een evangelische samenkomst een veel modernere aankleding heeft die dichterbij de leefwereld van een buitenkerkelijke staat. Maar de bothed die buitenkerkelijken soms aantreffen in een reforma-

torische kerk doet ook veel schade. Evangelischen houden ons een spiegel voor.

In deze spiegel van de evangelischen zien we vaak ook een grote betrokkenheid op het eigen kerkelijke leven. Die is er onder ons niet altijd. Ook evangelische gemeenten kennen verloop. Maar er is ook een kern die zich met grote overtuiging wil inzetten in de gemeente en ook voor de nood van deze wereld.

Afweren

Het is goed om in de spiegel te kijken. Toch kan ik, alles overziende geen andere raad geven om de evangelische invloeden met kracht af te weren. Voor sommigen zal dit onverdraagzaam en liefdeloos klinken. Maar het kan ook uit liefde tot het behoud van de ziel zijn dat we onze jongeren iets afraden.

Laten we ons zo verdiepen in Gods Woord dat we zelf inzien op welke

punten de evangelische beweging dwaalt. Ons gevoel kan geen maatstaf zijn. In een evangelische dienst voel je je opgenomen, een evangelische organisatie geeft je het gevoel dat je er helemaal bij hoort. Hoe velen laten zich door zo'n gevoel leiden? Onze vaders hebben tijdens de Synode van Dordrecht niet hun gevoel maar Gods Woord als uitgangspunt genomen. Zij *kenden* Gods Woord én *leefden* uit Gods Woord. Misschien zijn we nu wel bij de kern van de aantrekkingskracht van de evangelische beweging, namelijk een groot gebrek aan kennis van Gods Woord en een groot gebrek aan waar geestelijk leven vanuit het Woord. Als dat gaat ontbreken, is het een voedingsbodem voor allerlei wind van leer, ook voor de evangelische.

(slot)

Middelburg, ds. J.M.D. de Heer

In dit artikel willen we vooral ingaan hoe we in onze (openbare) gebeden de Heere aanspreken. Dit is een heel teer punt. Het is niet gemakkelijk om iemand aan te spreken op hoe hij bidt. Toch is dat soms nodig.

Een persoonlijke ervaring uit het verleden is me altijd bijgebleven. In het voorgaan in de eredienst in het openbare gebed was ik me er niet van bewust dat ik heel vaak onnodig de Naam van de Heere gebruikte. Je moet aan zoveel denken in het openbare gebed dat je al biddend voortdurend de neiging hebt om de Naam in de mond te nemen. Een ambtsdrager had de moed, met verloochening van zichzelf, om mij er voorzichtig op aan te spreken en erop te wijzen om dat te veranderen.

Tot op de dag van vandaag ben ik de betreffende broeder dankbaar dat hij mij daar in alle eerlijkheid op heeft gewezen. Dat wil niet zeggen dat ik meen nu 'beter' te kunnen bidden. Maar door zijn opmerking werd ik me er opnieuw indringend van bewust tot Wie ik sprak.

We weten met ons verstand tot Wie we bidden, maar wat is het nodig om het ons iedere keer weer bewust te zijn. Het heeft bij mij teweeg gebracht dat ik iedere keer dat ik moet voorgaan, vooraf in het persoonlijke gebed, vraag of de Heere mij ook in het gebed, de gepaste woorden, eerbied en soberheid wil geven.

Het valt me sinds die tijd direct op als in de consistorie de broeder die het gebed doet voor de dienst, ook vraagt of de Heere niet alleen in de preek wil meekomen, maar ook wil helpen in de openbare toenadering van Gods aangezicht in het gebed.

Onze catechismus geeft ons veel onderwijs over hoe wij in onze (openbare) gebeden de Naam van de Heere behoren te gebruiken.

In Zondag 36, bij de behandeling van het derde gebod ("Gij zult de Naam des Heeren uws God niet ijdelijk gebruiken") lees ik in antwoord 99: "Dat wij den heiligen Naam Gods anders niet dan met vrees ene eerbied gebruiken".

Onze vaders leggen hier eigenlijk uit wat het woord 'ijdelijk' betekent: lichtvaardig.

We kunnen zo lichtvaardig Gods Naam in de mond nemen, zelfs zonder dat we dat beseffen, zonder dat we ons dat echt bewust zijn.

En als we Zijn Naam gebruiken, dan moet dat gepaard gaan met kinderlijke vrees en heilige eerbied. Wie moet

Het gebruik van Gods Naam in het openbare gebed

Via de redactie bereikte mij de vraag van een lezer om iets te schrijven over hoe wij in onze openbare gebeden de Naam des Heeren mogen en behoren te gebruiken. Een teer onderwerp.

Vloeken

De laatste tijd is er in ons land veel te doen over het thema Godslastering. Het algemene Godsbesef wijkt uit onze samenleving en dit heeft tot gevolg dat de mens zich meer en meer verheft en uitleeft dat hij als God wil zijn.

De eerbiediging van Gods Naam wordt geofferd op het altaar van het beginsel van de vrije meningsuiting. De mens durft het aan om over God dezelfde vreselijke dingen te zeggen die hij ook tegen of over andere mensen meent te mogen zeggen. Waar de mens zich goddelijk maakt, daar verlaagt de mens in zijn denken God tot mens.

De geschiedenis herhaalt zich, maar spitst zich ook steeds meer toe. In de tijd van de geboorte van Christus eigende de keizer van Rome zich zoveel macht toe dat hij de titel "Augustus" (Verhevene) aannam. Hij

liet zich vergoddelijken en als zodanig ook aanbidden. Inmiddels zijn we in een tijdsgewricht aangekomen waarin bijna ieder mens in ons land zich een soort Augustus voelt.

De Bond tegen het vloeken probeert in het publieke bestel op te komen voor de eerbiediging van Gods Naam. Soms is dat een heel moeilijk werk. Want het aandacht vragen voor de eerbiediging van Gods Naam kan reacties uitlokken die juist weer aanleiding zijn om Gods Naam nog meer door het slijk te halen. We leven in een wereld die van God niet meer wil weten en met alles spot wat samenhangt met zijn Naam en Woord. Wat heeft ieder ook een taak om in zijn of haar leven met eerbied uit te komen voor en te spreken over de Naam des Heeren.

Bidden

We willen echter een andere aspect, dat ook nauw samenhangt met het derde gebod, aan de orde stellen. Het is steeds nodig om onszelf ook niet te vergeten en ons af te vragen hoe wij Gods Naam gebruiken in onze gesprekken en onze gebeden.

niet dagelijks vragen om zich hiervan bewust te mogen zijn?

Wat is het ook nodig om van kinds af onze kinderen te leren om plat, onnadenkend of amicaal de Naam van de Heere aan te roepen in hun kindergebeden.

Ook leerzaam is wat onze Catechismus zegt in Zondag 45 in antwoord 117 over hoe onze gebedsgestalte moet zijn. Dan is nodig dat we in het gebed bedenken dat we naderen tot de enige ware God, dat we ons verootmoedigen en dat we onze onwaardigheid doorleven. Daarbij is ook nodig dat we geen grond maken van onze gebedsgestalte maar alleen durven hopen dat de Heere ons hoort en verhoort om Christus' wil.

Zondag 46, die gaat over de aanhef van het volmaakte gebed, wil ik ook in dit verband niet ongenoemd laten. De aanhef "Onze Vader" moet ons brengen "tot kinderlijke vrees en toevorzicht".

Aanspreken

Dit geeft geen vrijbrief om de Heere op een kille of amicale manier aan te spreken als Vader.

Laten we elkaar daar voor mogen waarschuwen. Het is een groot goed als we op goede gronden God onze Vader mogen noemen, maar als dat waar is, zal daar onlosmakelijk in doorklinken de innige doorleving van het kindschap. Als je zo een kind van God hoort bidden, vervult dat met jaloersheid en bepaalt dat soms bij eigen armoede.

Helaas wordt zo vaak de Vadernaam op de lippen genomen zonder dat je iets proeft van het tere kindschap. Het klinkt als een zaag over een spijker, las ik ergens. Laten we niet vergeten dat in onze tijd, waarin het ouderlijke gezag wijkt uit de gezinnen, dit ook zijn weerslag heeft op hoe onze verhouding met de Heere in het gebed beleefd wordt.

Als aardse verhoudingen amicaler worden, dan heeft dit ook zijn weerslag op hoe we vanuit deze verhoudingen gaan denken over onze verhouding tot de Heere.

Dan gebeurt het omgekeerde van wat het Woord en de Catechismus bedoelt, namelijk dat wij onze aardse verhoudingen moeten toetsen aan een afspiegeling moeten laten zijn van de verhouding van de Heere als Vader tot Zijn kinderen, in plaats van onze verhouding tot de Heere een afspiegeling, model te laten worden van onze aardse verhoudingen.

Dit komt, omdat we bij ons bidden

dan vergeten dat er op de aanhef "Onze Vader" nog iets volgt, namelijk "Die in de hemelen zijt". In antwoord 121 zegt de Catechismus zo heel treffend "opdat wij van de hemelse majesteit Gods niet aardse denken".

De catechismus wil ons de spiegel voorhouden dat het in de toenadering in het gebed tot God niet alleen gaat om de woorden, maar vooral om de gestalte van het hart. En dan is het een gave van de Heilige Geest (de Geest der gebeden) om iets van het kindergedrag te mogen vertonen en beoefenen zonder dat dat behoeft uit te komen in het gebruiken van de Naam Vader. Zo'n gebed drukt af, terwijl andere gebeden waarin met grote vrijmoedigheid (ik zou bijna zeggen vrijpostigheid) de Vadernaam op de lippen wordt genomen, koud laat.

Laten we ons er ook voor hoeden om in het bidden een omhaal van woorden te gebruiken.

Het korte en krachtige openbare gebed blijft je altijd het beste bij.

Afsluiten

Ik wil afsluiten met een paar overwegingen die ik ter overdenking wil meegeven.

Laten we voorzichtig zijn om te vaak de naam "Heere" op de lippen te nemen. Het kan zo gemakkelijk een stopwoord worden. Dan maar liever een ogenblik stilte in het gebed.

Laten we in onze bewoordingen, zeker in het openbaar, ons er steeds van bewust zijn dat we tot God bidden, Die alles al weet, maar Die wil horen wat we echt van Hem nodig hebben.

Laten we ons er ook voor hoeden om in het bidden een omhaal van woorden te gebruiken.

Het korte en krachtige openbare gebed blijft je altijd het beste bij.

In dit verband moeten we ook de zogenoemde consistorie-gebeden (voor het begin van de eredienst) niet vergeten. Nog altijd herinner ik me

mijn schoonvader die als ambtsdrager in de consistorie een heel kort gebed uitsprak om de dienaar op te dragen in het werk wat hij zou gaan doen. Hij vroeg om de hulp van Gods Geest bij het bidden en preken en of de dienst ordelijk mocht verlopen. De rest van wat er gebeden moest worden, liet hij over aan de dienaar, om dat te op te dragen in het midden van de gemeente. Soms kan het consistoriegebed zoveel dezelfde dingen bevatten als het gebed dat op de kansel uitgesproken zal worden. Daarvoor is het niet bedoeld. Het gebed in de consistorie is bedoeld om de Heere te vragen om orde en stichting tijdens de dienst en om Gods hulp voor de dienaar of ouderling. Meer echt niet!

Wat vindt de Heere ervan?

Ik weet uit eigen ervaring hoe je als (beginnend) ambtsdrager tegen het consistoriegebed kunt opzien. Je neemt je ieder keer voor, om mooi en kort te bidden, maar wat ben je tegelijk bang om het kort te houden. Heilmelijk vind je het soms belangrijker wat de medebroeders ervan denken dan wat de Heere ervan vindt.

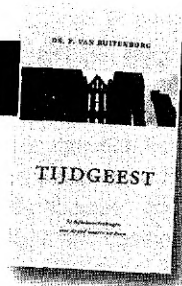
Laten we ons er steeds van bewust zijn dat onze gebeden geen betoog moeten zijn. Een betoog wordt gehouden in taalgebruik dat als kenmerk heeft dat men spreekt in de derde persoon. Een gebed behoort echter altijd uitgesproken te worden in de tweede persoon. We spreken immers tot iemand. Het gaat niet om spreken *over* de Heere, maar *tegen* de Heere.

Alle overwegingen die ik in dit artikel aan het papier toevertrouw, zijn met enige schroom neergeschreven door iemand die zo vaak niet weet te bidden zoals het behoort, en die bij ogenblikken (was het maar vaker) zo verheugd kan zijn met de laatste woorden waarmee een gebed wordt besloten: "om Jezus wil".

Toch heb ik de schroom overwonnen, want de Naam des Heeren is het waard om ook in het openbare gebed met eerbied, ontzag en kinderlijke vreze genoemd te worden.

Rijssen,

ds. A. Schreuder

"Tijdgeest"
 door **ds. P. van Ruitenburg**,
 Uitg. **Den Hertog, Houten**;
 ISBN 978 90 331 2150 0;
 221 blz.; € 14,50.

"Twee meisjes worden dood op het strand gelegd. Verdronken. De badgasten blijven gewoon zonnebaden en eten kalm hun boterhammen op. Fotografen staan verbaasd dat men zo lauw reageert. Maar zo is onze samenleving toch geworden?"

Een choquerend voorbeeld van de moderne wijze van denken over de dood. Een van de vele. In deze nieuwe bundel overdenkingen van ds. P. van Ruitenburg worden verschillende aspecten belicht van de tijd waarin wij leven en de tijdgeest die we ongemerkt inademen. "Het is net als koolmonoxidegas. Je ruikt het niet en onzichtbaar verspreidt het zich. Een mengsel van oude en nieuwe gassen is ons aan het bedwelmen en ook de christelijke kerk wordt er door bedreigd. Niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk is de concentratie aan dodelijke stoffen in de lucht hoger dan ooit. En hoe jonger, hoe vatbaarder we lijken te zijn voor het vergif."

"Tijdgeest" is een nieuw boekje in deze serie van ds. Van Ruitenburg, met mooie, meditatieve overdenkingen. We zien telkens verschillende facetten van de tijdgeest in andere verbanden opduiken. Een breed scala van onderwerpen komt aan de orde. Voorbeelden: 'Er mag geen schepping zijn', 'Wereldse theologie', 'Lekker leventje', 'God is liefde', 'Ons lichaam', 'Lijden wordt steeds moeilijker', 'Muziek van onze tijd', 'Ware vriendschap' en 'Haastig leven.' Maar ook: 'Stilte', 'Zielvernederig', 'Ware vriendschap' en 'Mijn leven is Christus'.

Dit boek is zeer geschikt om bijbels leiding te geven aan het verder doordenken van en het staan in onze cultuur. De schrijver plaatst ieder onderwerp in de concrete werkelijkheid van 2009. Zodat niemand hoeft te vragen waar het over gaat.

Ieder stukje begint en eindigt met toepasselijke teksten uit de Schrift. Dat maakt ook dit boekje ook zo waardevol om te lezen: het licht van Gods Woord valt als het ware over de moderne tijd.

Allerlei zaken vallen op hun plaats. Meer nog: "De zware tijden waar Paulus over spreekt in 2 Timothéüs 3 worden steeds meer zichtbaar." Dat is in dit boekje zeer herkenbaar. Maar dat niet alleen. Er is toekomst voor de levende Kerk. Hier leren zij leven "als pelgrims, die deze tegenwoordige wereld konden loslaten." "Maar onze wandel is in de hemelen, waaruit wij onze Zaligmaker verwachten, namelijk de Heere Jezus Christus" (Filippenzen 3:20).

We vinden in dit boekje ook de concrete kenmerken van echte christenen die leven in vreemdelingschap en ook van de paradoxen die het leven dan kenmerken (bij voorbeeld 1 Korinthe 7:30).

Daarom wil ik ook dit boekje van harte ter lezing aanbevelen. Niet alleen voor persoonlijk gebruik, maar ook voor gezinnen met oudere kinderen en verenigingen. Vanwege het inhoudelijk niveau van dit boekje (de stukjes zijn gemiddeld ook wat langer en compacter dan in eerdere boekjes uit deze serie) zou ik zoveel mogelijk meelesen willen aanbevelen.

Dordrecht,

A. van der Wulp

"Gevaarlijke keus"
 door **Willy Proos-van den Ende**.
 Uitg. **Den Hertog, Houten**,
 ISBN 978-90-331-2058-9,
 112 blz., € 7,90.

De Heere brengt Zijn Woord tot de mens, of de mens tot Zijn Woord. Aan het laatste moest ik denken bij het lezen van het boekje "Gevaarlijke keus". De hoofdpersoon is Jacob (Jacques) Hanappier. Hij is de zoon van een rijke rooms-katholieke Franse koopman uit Nantes. Door Gods voorzienigheid komt deze jongen in aanraking met het protestantse geloof. In 1698 wordt hij op 13-jarige leeftijd naar Holland gestuurd om de taal te leren. Op de Franse kostschool in Bodegraven, krijgt Jacob gereformeerde

Een stem uit het verleden

Uw zonden zijn u vergeven.

Lukas 7:48

In Zondag 7 wordt gevraagd: 'Wat is een waar geloof?' Het antwoord luidt: 'Een waar geloof is niet alleen een stellig weten of kennis, waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat God ons in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een vast vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit louter genade, alleen om der verdienste van Christus wil.'

Ongetwijfeld zijn er ook in het achterliggende jaar hier en daar nog wel uitzijnde zielen geweest, die uitgezien hebben naar het jaar der vrijlating.

Zij hebben wel een openbaring van Christus gehad in hun leven, zij hebben weleens mogen staren op het Lam Gods, Dat de zonden der wereld wegneemt, maar zij gaan nog met een openstaande schuld over de aarde. Het Goddelijk recht is voor hen nog niet voldaan. Er zijn wel zaken gepasseerd, beleefd en onderzonden in hun leven, maar de weldaad van de vergeving der zonden missen ze toch nog.

Sommige mensen willen hen gerust stellen door hen te wijzen op verschillende zaken, die wel vruchten van het leven kunnen zijn of zijn, maar zij worden meer en meer bevreesd om met zulke mensen om te gaan, omdat er eigenlijk in de grond van de zaak maar één gegrond en zuiver kenmerk van het waarachtige leven Gods is, namelijk dat zij als een verloren zondaar of zondares hun zaligheid hebben leren zoeken en gevonden hebben in Christus Jezus.

Waar is het hun om te doen? Dat Christus, als de Zoon van God, ook tegen hen persoonlijk zegt: 'Uw zonden zijn u vergeven, gelijk Hij dat gezegd heeft tegen de zondares, die Zijn voeten met tranen natgemaakt en met het haar van haar hoofd afgedroogd heeft.'

ds. W.C. Lamain

vrienden. Hij leest veel in *De Christenreis van Bunyan*. Na enige tijd komt hij in Rotterdam onder de prediking van ondermeer ds. A. Hellenbroek en ds. W. á Brakel. Van hen ontvangt hij veel geestelijk onderwijs. De gezegende vrucht is dat Jacob leert wie hij is voor God. Hij krijgt een afkeer van de roomse leer. En er komt een hartelijke keus in zijn jonge hart voor de Heere en Zijn liefdedienst. Het is ook een gevaarlijke keus, vandaar de titel. Want zijn vader probeert hem met list en ontvoering uit het protestantse Holland terug te halen naar Frankrijk. Gods bewarende hand is echter over Jacob. Na enige tijd komt hij in Middelburg terecht en woont in bij ds. F. van Houten, later bij ds. P. Immens. In 1712 gaat zijn wens in vervulling en wordt hij predikant, eerst in Kapelle en daarna in 's-Gravendeel. De feiten waarop dit boek gebaseerd is, staan in de voorrede van *De Godvruchtige Avondmaalganger van Petrus Immens*. Het is zeer de moeite waard om dat te lezen (blz. 17-23, negende druk). De lezer komt onder de indruk van de wonderlijke weg die de Heere met Jacob Hanapier ging! De auteur heeft deze gegevens gebruikt en daar omheen een verhaal geschreven. Het boek verscheen eerder onder de titel *De Franse Koopmanszoon van J. Staal*. Mevrouw Proos heeft er goed aan gedaan het verhaal te herschrijven en opnieuw onder de aandacht van de jeugd te brengen. Het boek heeft een duidelijke verhaallijn, bevat mooie illustraties en is gemakkelijk leesbaar. Achterin staat een nawoord. Ik hoop dat veel jongeren, vanaf ongeveer 11 jaar, dit boek zullen lezen.

Aagtekerke,

A.J. van der Maas

**"Oorlogstranen",
door Lody van de Kamp;
uitg. Mozaïek, Zoetermeer.
ISBN 9 789023 992660; 216 pag.;
paperback; € 14,90.**

Bij een bezoek aan Yad Vashem in Jeruzalem zag ik eens hoe een Joodse man in de registers van de omgekomenen in de Duitse vernietigingskampen de naam van een familielid ontdekte, de handen voor de ogen sloeg en begon te wenen. Je vraagt je af wat er op zo'n ogenblik door iemand

heen gaat. Bij het lezen van het boek "Oorlogstranen" van rabbijn Lody van de Kamp, krijg je daar een indruk van.

Er is veel gepubliceerd over de gruwelen die het naziregime heeft gepleegd. Toch blijft het onbeschrijfelijk. De overlevenden vonden het vaak ook onbespreekbaar en velen hebben de indrukken proberen te verdringen, met alle gevolgen van dien.

De verwerking van de opgelopen trauma's onder de Joden duurt ook in onze tijd nog voort, bij hen die als kind de oorlog meemaakten en zelfs bij familieleden die na de oorlog geboren zijn, omdat het hun voorgelacht betreft. Ik durf het niet met woorden te benaderen om de beleefde pijn van uiteengereten gezinnen of de doodsangst van de mensen in de veewagons op weg naar de vernietigingskampen en nog veel minder de gevoelens van hen die daar kortere of langere tijd verbleven.

De pijn die nu nog ervaren wordt, kan ook het beste verwoord worden door een nauw betrokkene en dat is de schrijver van dit boek. De auteur staat hier middenin. Hij draagt het boek dan ook op aan de nagedachtenis van zijn vele familieleden, die omgekomen zijn in Sobibor, Mauthausen, Auschwitz en andere, onbekende plaatsen.

Van de Kamp heeft veel onderzoek gepleegd naar de naoorlogse angst, pijn en eenzaamheid, niet alleen bij Joodse kinderen die na de oorlog opgroeiden, maar ook bij hen die hen geholpen hadden door hen in hun gezinnen op te nemen. Hij heeft ook aandacht voor de 'onderduikers' – hij noemt ze "de helden van de oorlog" – en de verzetsmensen en hun emoties.

De scheiding die na de oorlog plaatsvond tussen deze pleegouders en hun pleegkinderen heeft velen verwond. Daar kwam nog eens bij dat veel Joodse kinderen in christelijke gezinnen zijn opgevangen en opgevoed. Bij hun afscheid moesten ze kiezen tussen het geloof dat hen voorgeleefd was en de traditie van hun ouders, die ze vaak nauwelijks hadden gekend. Verscheurde gevoelens van een geloofscrisis en een dubbele loyaliteit zijn het hoofdmotief van het boek "Oorlogstranen".

Weliswaar gaat het hier om een verhaal, maar verschillende op waarheid berustende voorvallen hebben de schrijver als inspiratiebron gediend. Hij verhaalt van Lucia, een (pleeg)dochter van een Belgische mijnwerker, die de armoedegeloofte aflegde bij haar intreding in een klooster. Haar moeder gaf haar een trommeltje mee dat van haar eigen moeder afkomstig was. Ze wordt overgeplaatst naar Amsterdam en gaat op zoek naar de wor-

tels van haar leven. Ze ontdekt tenslotte haar eigen Joodse afkomst en leert waarom ze de afgelegde belofte niet behoeft te houden.

Indrukwekkend is de wijze waarop de schrijver zich heeft ingeleefd in de moed waarmee verzetsmensen tijdens de oorlog hun leven hebben gewaagd om onderduikers, Engelse piloten, maar vooral ook Joodse kinderen in veiligheid te brengen.

Ook de trauma's die overlevenden van de gruwelen van die tijd hebben opgelopen, tekent hij met pijnlijk 'medelijden', in de diepste zin van dat woord.

Wie dit boek leest, merkt dat de schrijver beseft hoe legitiem het verlangen naar de Verlosser, de Messias, is en dat zijn ogen nog gesloten zijn voor de gekomen Messias, Die we als de enige ware Verlosser voor Jood en heiden kennen en belijden. In persoonlijke gesprekken heb ik hierover met hem gesproken, maar slechts Eén kan de ogen openen voor de vervulling van de beloften van de Tenach in Hem. Mocht hij, en vele Joden met hem, die rijkste troost die er alleen in Christus is, leren kennen! Hij alleen kan ten diepste ook deze oorlogstranen drogen.

Goes,

ds. C.J. Meeuse

"Het is verwonderlijk dat de godzaligen in Nederland zo weinig zin hebben om te zingen en het ook zo weinig doen. Het is waar, het is de traagheid van onze natie. Maar toch, de wereldse mensen zingen nogal! De godzaligen echter zijn meestal stom in dit opzicht. De één zegt: Ik ben ternegereslagen. De ander: Ik heb geen stem. De derde: Ik kan de wijs niet houden. De vierde: Ik durf niet, de burens zouden 't eens horen. Maar waar het vooral aan scheelt is: gebrek aan begeerte. Als het hart geestelijker was, dan zou men de Heere wel meer met vrolijk gezang loven en ons en anderen daardoor opwekken."

W. á Brakel

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK BEROEPEN

Te Drachten en te Goudswaard:
ds. W.J. Karels te Hardinxveld-Giessendam;
Te Ermelo: ds. J.J. Tanis te Kampen;
Te Rhenen: ds. A. Schot te Nunspeet;
Te Terneuzen: ds. A.T. Vergunst
te Carterton (Nieuw Zeeland).

BEDANKT

Voor Emmeloord:
ds. L. Terlouw te Barendrecht;
Voor Poederloijen:
ds. C. de Jongste te Tholen.

■ DOVENDIENST TE WOERDEN

Op 7 maart hoopt ds. W. Harinck voor te

gaan in een aangepaste kerkdienst voor doven en slechthorenden in een dienst die gehouden wordt in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Woerden, Oudelandseweg 50.
Aanvang: 15.00 uur.
Horenden zijn eveneens hartelijk welkom.

■ MUTATIES KERKELIJK JAARBOEK 2008

Pag. 276, gemeente OUDE TONGE.
Scriba is nu: L. van Helden, Nieuwstraat 5, 3255 AR Oude Tonge, tel. 0187-64 14 77.
Regeling preekbeurten: W. van der Sluijs, Zuiddijk 40, 3255 LW Oude Tonge, tel. 0187-64 24 60.
Scriba van de diaconie is nu: J. van Wijngaarden, Wilhelminastraat 11, 3255 BP Oude Tonge, tel. 0187-64 20 16.

BERICHTEN

■ GODSDIENSTONDERWIJS OP DE OPENBARE BASISCHOOL

Het deputaatschap bij de hoge overheid vraagt uw aandacht voor het volgende.

Ouders van leerlingen van openbare basisscholen mogen verzoeken, dat hun kinderen ook lessen krijgen in godsdienstige of humanistische vorming. In enkele gevallen, waarin gevraagd werd om protestantse godsdienstlessen zijn ook leden van onze gemeenten daarvoor gevraagd en ingezet. Meestal doen zij dit als vrijwilliger en ontvangen naast onkostenvergoeding een eenvoudige attentie als dank.

Per 1 augustus a.s. gaat de overheid deze lessen op dezelfde wijze vergoeden als andere lessen op de basisschool. Onze gemeenten zijn via ons deputaatschap als lid van het CIO (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken) betrokken bij de planvoorbereiding.

Vooralsnog coördineert ons deputaatschap een overleg ter oriëntatie op de vraag of hier een taak voor onze

gemeenten ligt, wie die taak dan zal uitvoeren, en onder wiens verantwoordelijkheid. In dit overleg zijn mede betrokken Deputaten voor Evangelisatie, de Synodale Commissie Onderwijs, CGO en Driestar *educatief*.

Het is van groot belang op korte termijn een overzicht te hebben van degenen die op dit moment deze lessen verzorgen.

Daarom ontvangen de kerkenraden dezer dagen een schrijven met het verzoek om deze informatie te willen verschaffen aan het in de brief genoemde contactadres.

Wij roepen leden van onze gemeenten op, die op dit moment godsdienstlessen geven op openbare basisscholen, deze informatie door te geven aan hun eigen kerkenraad.

Kerkenraden en ook individuele docenten kunnen voor vragen en nadere informatie terecht bij G. van der Hoek, Bassecour 54, 6701 EB Wageningen, tel 0317 420430, e: gvanderhoek@kliksafe.nl.

Namens Deputaten Hoge Overheid
Ds. W. Silfhout, voorzitter
Drs. J.N. van de Poel, secretaris

■ CONTACTMIDDAG HELPENDE HANDEN TE MIDDELBURG

Op zaterdag 21 maart organiseert de afd. Walcheren/Zeeuws-Vlaanderen van Helpende Handen een contactmiddag voor mensen met een lichamelijke handicap. Locatie: een zaal van de kerk van de Geref. Gemeente te Middelburg-Zuid, Schoutstraat 1.

Ds. G. Hoogerland hoopt te spreken over: "Het kruisdragen van Jezus en het dragen van Jezus' kruis", n.a.v. Lukas 23:26. Ook belangstellenden zijn welkom! Aanvang: 14.45 uur.

■ DISTRICTSAVOND + 16 IN NUNSPEET

Het district Oost +16 van de JBGG organiseert op zaterdag 21 maart een districtsavond in de kerk van de Geref. Gemeente te Nunspeet, Brinkersweg 17. Spreker is: ds. C. Hogchem n.a.v. het thema: de engelen. Aanvang: 19.30 uur.

■ ZANGAVONDEN

Dirksland

Op zaterdag 14 maart zal er in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Dirksland, Mozartsingel 2, een psalmzangavond worden gehouden. Organist is Pieter Heykoop. Ouderling J.A. Kardux heeft de algehele leiding en zal een meditatie verzorgen. Collecte t.b.v. aflossing kerkbouwschuld. Aanvang: 19.30 uur.

Genemuiden

Op vrijdag 13 maart 2009 organiseert het mannenkoor 'Harpe Davids' uit Genemuiden in samenwerking met het gemengd koor 'Magnalia Dei' uit Groningen een psalmzangavond.

De algehele leiding berust bij ouderling W. Visser uit Nunspeet.

Locatie: Jachin en Boaz Kerk te Genemuiden. Collecte voor een actie van de Eliëzer- en Obadjaschool te Zwolle, die bestemd is voor de bouw van een school in Roemenië (voor kinderen met een beperking). Aanvang: 19.30 uur.

Tholen

De Ring Zeeland van de Bond van zangverenigingen van de Geref. Gemeenten organiseert op zaterdag 21 maart een koor- en samenzangavond in de kerk van de Geref. Gemeente te Tholen. Aan deze zangavond werken o.a. mee: het jeugdkoor "Jong Sursum Corda" uit Krabbendijke, het jongerenkoor "Hananja" uit Tholen en het gemengd koor "Vox Humana" uit Rilland. Opening door ds. C.

de Jongste. Collecte t.b.v. Helpende Handen, afd. De Bevelanden, Flakkee/Schouwen/Tholen en Walcheren/Zeeuws-Vlaanderen. Aanvang: 19.30 uur.

Woerden

De Ring Midden van de Bond van zangverenigingen van de Geref. Gemeenten organiseert op **zaterdag 14 maart** een koor- en samenzangavond in de Bethlehemkerk van de Geref. Gemeente te Woerden, Oudelandseweg 50. Appelwoord: dhr. J.C. Heijboer, namens het deputaatschap bijbelverspreiding. Medewerking wordt verleend door de jeugdcoren: "Laus Deo" te Amersfoort, "De Regenboog" te Bodegraven en "Benjamin" te Slikkerveer. Collecte t.b.v. het deputaatschap bijbelverspreiding. Aanvang: 19.30 uur.

Zeist

T.g.v. het 50-jarig bestaan van het gemengd koor "Sursum Corda" van Zeist wordt er op **zaterdag 14 maart** een jubileumzangavond gehouden in de Rehobothkerk van de Geref. Gemeente aldaar, Joubertlaan 5 (hoek Bergweg). Medewerkenden hieraan zijn: het jubilerende koor en een samengesteld koor van leden en oud-leden o.l.v. Wim van Galen. Ds. J.J. van Ekeveld hoopt een meditatief openingsoord te spreken en de voorzitter van het koor, dhr. P. de With, een jubileumwoord. Organist is dhr. A. Blonk. Collecte t.b.v. de plaatselijke evangelisatie. Aanvang: 19.30 uur.

VOGG OOST ORGANISEERT WORKSHOP ORGELBÜCHLEIN

Op **zaterdag 14 maart**, van 14.00-17.00 uur, organiseert afdeling oost van de Vereniging van Organisten van de Geref. Gemeenten (VOGG) een workshop over het orgelbüchlein van J.S. Bach in de Grote Kerk te Meppel, Hoofdstraat 52, met de plaatselijke organist Mannes Hofsink. Na een korte inleiding over het orgelbüchlein kunnen de deelnemers een werk uit het orgelbüchlein spelen op het Kamp/Schnitgerorgel, dat daarna wordt besproken.

Deelnemers die actief mee willen doen dienen zich op te geven via voggoost@klikksafe.nl of telefonisch 0341-261564. Daarbij kan aangegeven worden welk werk men uit het orgelbüchlein wil spelen (BWV 599-644).

ZANG- EN ORGELMIDDAG TE THOLEN

Op **zaterdag 14 maart** hoopt het chr. Thools mannenkoor "Rehoboth", samen met gehandicapte vrienden uit de regio, te zingen op de jaarlijkse zang- en orgelmiddag. Dirigent is Kees v.d. Steenhoven, Bram Bout begeleidt de samen-zang. Ds. C. de Jongste hoopt een meditatie te houden. Locatie: Rehobothkerk van de Geref. Gemeente te Tholen. Aanvang: 14.30 uur. Na afloop hoopt het mannenkoor nog een open repetitie te houden.

VOORLICHTING OPLEIDING DOCENT GODSDIENST (CGO-HBO)

De CGO houdt op **zaterdag 7 maart** een voorlichting voor de opleiding tot godsdienstdocent in het gebouw van de hogeschool Driestar educatief, Burg. Jamessingel 2, Gouda. U bent welkom tussen 10.00 en 14.00 uur.

Een informatiefolder kunt u downloaden via www.cgo.nu. Volgende voorlichtingsmomenten zijn op **maandagavond 11 mei** en **woensdagavond 13 mei**.

KERKDIENSTEN

ZONDAG 8 MAART 2009

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Van Gelder en 14.30 uur leesdienst; Aalburg 14.30 uur ds. Karens; Alblasterdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Amersfoort 9.30 en 16.30 uur ds. Vischer; Apeldoorn 15.00 uur ds. Van Manen; Barendrecht 10.00 en 16.30 uur ds. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30 en 19.00 uur ds. Hogchem; Beekbergen 10.00 en 19.00 uur ds. Verweij; Benthuzen 9.30 en 18.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 19.00 uur ds. Silfhout; Bodegraven 16.30 uur ds. Paul; Boskoop 19.00 uur ds. P. Mulder; Breda 17.30 uur stud. G.W.S. Mulder; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. Moerkerken en 15.30 uur ds. W. Harinck; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. Van Boven; Deventer 18.00 uur ds. De Wit; Dirksland 10.00 en 18.00 uur ds. Schipper; Doetinchem 15.00 uur ds. Schreuder; Dordrecht 9.30 (H.A.) en 17.00 uur ds. Brugge; Ede (Nieuwe Kerk, Verl. Maanderweg 33) 12.15 en 19.00 uur stud. IJsselstein; Elspeet 10.00 en 18.30 uur ds. Van Manen; Emmeloord 18.15 uur ds. Kattenberg; Enkhuizen 10.00 en 16.00 uur ds. Heijkamp; Enter 9.30 (H.A.) en 15.00 uur ds. De Wit; Ermelo 18.30 uur ds. Kleppe; Goes 9.30 en 18.00 uur ds. Meeuse en 14.00 uur leesdienst; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 en 16.30 uur ds. Clements; Goudswaard 15.00 uur ds. Pater; 's-Gravenhage 10.00 en 16.30 uur ds. Boogaard; 's-Gravenpolder 9.30 (H.A.) en 18.00 uur ds. Hakvoort en 14.00 uur leesdienst; 's-Gravenzande 9.30 en 15.30 uur stud. Maljaars; Haam-

stede 19.00 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 9.30 uur stud. Brede-weg en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Joosse; Hilversum 10.00 uur ds. Kleppe; Houten 11.00 (doventolk) en 17.00 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 15.00 uur ds. Tanis; Kamperland 14.30 uur ds. Meeuse; Kapelle-Biezelinghe 9.30 (H.A.) en 18.00 uur ds. Baan en 14.00 uur leesdienst; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Kortgene 14.30 uur ds. Hakvoort; Krabbendijke 9.30 (H.A.) en 18.30 uur (H.D.) ds. Hoogerland; Krimpen a/d IJssel 9.30 en 16.30 uur ds. P. Mulder; Leerdam 10.00 uur ds. W.J. Karels en 16.00 uur stud. IJsselstein; Leiderdorp 10.00 en 16.30 uur ds. Driessen; Lelystad 9.30 en 16.00 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Marknesse 19.00 uur ds. Schot; Meeuwen 15.00 uur ds. W.J. Karels; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30 en 18.30 uur ds. Tuinier en 14.00 uur leesdienst; Moerkapelle 9.30 (doventolk) en 18.30 uur ds. C. Harinck; Nieuw Beijerland 9.30 en 18.00 uur ds. Vermeij; Nieuwdorp 14.00 uur ds. Tuinier; Nieuwe Tonge 10.00 en 18.00 uur ds. P. Blok; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur leesdienst; Nijkerk (Adres: Melkrijder 15) 14.30 uur ds. F. Mulder; Nisse 14.00 uur ds. Van Krimpen; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur ds. Schot; Oosterland 10.00 uur ds. Gunst en 14.30 uur ds. Baan; Oostkapelle 15.00 uur ds. De Heer; Oudemirdum 9.30 en 14.30 uur stud. Van Rijswijk; Puttershoek 10.00 en

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

17.00 uur ds. Mijnders; Rhenen 10.00 (H.A.) en 19.00 uur ds. Van Belzen; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. De Leeuw; Ridderkerk-Slikkerveer 19.00 uur ds. Terlouw; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur ds. Van Dieren en 14.30 uur leesdienst; Rijssen-West 9.30 en 18.30 uur leesdienst; Rijssen-Zuid 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. Schreuder en 14.30 uur leesdienst; Rilland-Bath 14.00 uur ds. Golverdingen (H.D.); Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 en 16.00 uur stud. Boeder; Rotterdam-Centrum 16.00 uur stud. Bredeweg; Rotterdam-IJsselmonde 14.30 uur ds. De Leeuw; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. Bakker en 14.00 uur leesdienst; Scherpenzeel 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. Verschuure; Scheveningen 10.00 uur ds. Paul; Sint Philipsland 14.30 uur ds. Schipper; Sliedrecht (Middeldiepstraat 31) 12.00 en 19.00 uur stud. Bredeweg; Soest 19.00 uur ds. Visscher; Sprang-Capelle 14.30 uur ds. Melis; Stad aan 't Haringvliet 18.00 uur ds. Gunst; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. De Waard; Terwolde-De Vecht 9.30 uur ds. J. Karels en 14.30 uur ds. Kleppe; Tholen 10.00 uur ds. De Jongste en 14.30 uur leesdienst; Tricht-Geldermalsen 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. Labee; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. Mouw; Utrecht 19.15 uur ds. L. Blok; Veen 9.30 en 18.00 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 uur leesdienst en 16.30 uur ds. Van Belzen; Vlissingen 9.30 en 16.00 uur ds. Vreugdenhil; Waardenbug 10.00 en 18.30 uur ds. Mondria; Wageningen 10.00 en 18.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 10.00 en 18.00 uur ds. Karens; Westkapelle 18.30 uur ds. Moens; Wierden 15.00 uur ds. J. Karels; Woerden 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Wolphaartsdijk 14.00 uur ds. Van Gelder; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. Van Krimpen en 14.00 uur leesdienst; Zeist 10.00 en 18.30 uur ds. Van Ekeveld; Zoetermeer 19.00 uur ds. Clements; Zwijndrecht 9.30 (H.A.) en 16.30 uur ds. Veenendaal; Zwolle 9.30 en 19.00 uur ds. Vogelaar.

■ DINSDAG 10 MAART 2009

Deventer 19.00 uur ds. Schreuder (bidstond); Naaldwijk 19.45 uur ds. Mondria; Rotterdam-Centrum 19.30 uur ds. Van Ekeveld; Urk 19.30 uur ds. Silfhout.

■ WOENSDAG 11 MAART 2009 BIDDAG

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. Tuinier en 14.30 uur leesdienst; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Amersfoort 14.30 en 19.30 uur ds. Visscher; Andijk: zie Enkhuizen; Apeldoorn 14.30 en 19.30 uur ds. Kleppe; Barendrecht 14.30 en 19.30 uur ds. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30, 14.00 en 19.30 uur ds. Hogchem; Barneveld-Zuid 9.30

uur stud. Van Rijswijk en 14.00 en 19.30 uur stud. Bredeweg; Beekbergen 10.00 uur ds. Mondria en 15.00 uur ds. Schreuder; Benthuizen 9.30 en 16.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 10.00 uur ds. Visscher en 19.30 uur ds. De Leeuw; Bodegraven 14.30 uur ds. W. Harinck en 19.00 uur stud. IJsselstein; Borssele 9.30 uur stud. Boeder en 14.00 uur ds. De Jongste; Boskoop 15.00 en 19.30 uur stud. Van Rijswijk; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 19.45 uur ds. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 9.30 uur ds. W.J. Karels en 14.30 uur ds. Silfhout en 19.45 uur ds. Moerkerken; De Valk-Wekerom 9.30, 14.00 en 19.30 uur ds. Van Boven; Doetinchem 9.30 en 19.30 uur ds. J. Karels; Dordrecht 14.30 en 19.45 uur ds. Brugge; Ede (Nieuwe Kerk, Verl. Maanderweg 33) 9.30 en 15.30 uur ds. Verweij; Elspeet 10.00 en 19.00 uur ds. Van Manen; Emmeloord 9.30 uur ds. Kattenberg; Enkhuizen 15.00 en 19.30 uur ds. Heijkamp; Enter 15.00 uur ds. De Wit en 19.30 uur ds. Van der Net; Genemuiden 9.30 en 19.30 uur ds. Schipper; Goes 9.30, 14.30 en 18.30 uur ds. Meuse; Gorinchem 15.00 en 19.30 uur ds. L. Blok; Gouda 14.30 en 19.30 uur ds. Clements; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur ds. Hakvoort en 14.00 uur leesdienst; Haamstede 19.00 uur ds. Vreugdenhil; Hardinxveld-Giessendam 14.30 en 19.30 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. Joosse; Hoogeveen 15.00 uur ds. Vogelaar; Houten 10.00 en 15.30 uur ds. Van der Net; Kampen 9.30 en 19.00 uur ds. Tanis; Klaaswaal 10.00 en 16.30 uur ds. Van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. Beens; Kortgene 14.30 uur ds. Baan en 18.30 uur stud. Maljaars; Krabbendijke 14.00 en 18.00 uur stud. Boeder; Krimpen a/d IJssel 9.30, 14.30 en 19.45 uur ds. P. Mulder; Lelystad 14.30 en 19.30 uur ds. Kattenberg; Lisse 10.00 en 16.00 uur ds. Neele; Meliskerke 9.30, 14.30 en 19.00 uur ds. Moens; Middelburg-Centrum 9.30 en 18.30 uur ds. De Heer en 14.00 uur leesdienst; Middelburg-Zuid 9.30 en 19.00 uur ds. Van Gelder en 14.00 uur leesdienst; Moerkapelle 19.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Nieuw Beijerland 9.30 en 16.00 uur ds. Vermeij; Nieuwdorp 9.30 en 18.30 uur ds. De Jongste en 14.00 uur stud. IJsselstein; Nieuwerkerk Zld 9.30 en 15.30 uur ds. Gunst; Nijkerk (Adres: Melkrijder 15) 9.30 uur stud. Bredeweg en 14.30 uur ds. Verschuure; Nisse 14.00 uur ds. Hakvoort; Nunspeet 9.30, 14.30 en 19.30 uur ds. Schot; Oosterland 10.00, 14.30 en 18.30 uur ds. Bakker; Opheusden 10.00 uur ds. Labee; Rhenen 14.30 uur ds. Beens en 19.30 uur ds. Van Belzen; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. De Leeuw; Rijssen-Noord 9.30 en 19.30 uur ds. Van Dieren; Rijssen-

West 9.30 en 19.30 uur ds. De Wit; Rijssen-Zuid 9.30 en 19.30 uur ds. Schreuder; Rilland-Bath 9.30 uur stud. IJsselstein en 14.30 uur stud. Maljaars; Scherpenzeel 10.00 en 19.00 uur ds. Verschuure; Sliedrecht (Middeldiepstraat 31) 9.30 uur stud. G.W.S. Mulder; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. De Waard; Terwolde-De Vecht 14.00 en 19.30 uur stud. G.W.S. Mulder; Uddel 10.00 en 19.00 uur ds. Mouw; Veen 14.30 en 19.30 uur ds. Melis; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. Van Belzen; Waardenburg 14.30 en 19.30 uur ds. Mondria; Wageningen 14.30 en 19.30 uur ds. F. Mulder; Werkendam 9.30, 15.00 (H.D.) en 19.30 uur ds. Karens; Westkapelle 9.30 en 18.30 uur ds. C. Harinck; Woerden 10.00 en 19.00 uur ds. W. Harinck; Wolphaartsdijk 14.00 uur ds. Van Gelder; Yerseke 9.30, 14.00 en 18.00 uur ds. Van Krimpen; Zeist 10.00 en 19.30 uur ds. Van Ekeveld; Zoetermeer 15.00 en 19.30 uur ds. Paul; Zwijndrecht 14.30 en 19.30 uur ds. Veenendaal; Zwolle 9.30 en 19.30 uur ds. Vogelaar.

■ DONDERDAG 12 MAART 2009

Aalburg 19.30 uur ds. Schot; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 13.30 uur ds. Silfhout (huw.bev.); Dinteloord 10.00 uur ds. Labee en 19.00 uur ds. Schipper; Ouddorp 19.30 uur ds. Hakvoort; Sprang-Capelle 19.30 uur ds. Baan.

■ DONDERDAG 12 MAART 2009 BIDDAG

Oostburg 10.00 uur ds. Van Gelder en 15.30 uur (bev. ambtsdr.) ds. Vreugdenhil; Poederoyen 14.30 uur stud. Bredeweg en 19.00 uur stud. Maljaars; Terneuzen 14.30 en 19.00 uur ds. Van Gelder.

■ VRIJDAG 13 MAART 2009

Den Helder 19.30 uur ds. B. van der Heiden.

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN ZONDAG 8 MAART 2009

Alkmaar ('t Wuiver 2-a) 10.00 en 16.30 uur ev. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 en 17.00 uur ev. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6-I) 9.30 en 15.30 uur ev. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2-c) 9.30 en 16.00 uur ev. S. de Visser; Merkssem (Oude Bareellei 64) 10.00 en 17.00 uur ev. A. van Setten; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 en 18.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN WOENSDAG 11 MAART 2009 BIDDAG

Amsterdam (Looiersgracht 70) 19.30 uur ev. J. Krijgsman; Tilburg (Offenbachstraat 105) 19.30 uur ev. H.J. van den Boogaart.

ADVERTENTIES

www.stichtingzorg in3d.nl; Reformatorische vakantie-en weekend-opvang voor tieners met ADHD en/of een ASS (ASS: stoornis in het autistisch spectrum).

Elspeet: vakantiewoning te huur, nabij kerk. Tel. 0577-491568.

BEGRAFENISVERZORGING KINA
010 - 458 31 12

Rotterdam, Drechtstreek, Krimpenerwaard, Gouda
D.W. Schipper 010-4506626 T. Kooijman 0182-583932
Capelle aan den IJssel Gouda

Als je er samen niet
meer uitkomt...

Mediation is een optie

SDPI ADVIES

dr. S.D. Post MPM
NMI mediator
06 49 49 81 44
www@sdpadvies.nl

Ook coaching en interim-management.

HET MOOISTE IN HEIDELBERG?

Het mooiste in Heidelberg is... dat er een aloude reformatorische gemeente aan het groeien is. Nog heel klein, maar toch! Een kerkje waar de waarheid naar Gods Woord weer verkondigd wordt. We proberen hen en anderen te helpen. Hoe? Kijk op www.svvhed.org en help ons helpen. Uw steun meer dan waard!

T 0416 - 691788
info@svvhed.org
GIF: 548.98.79.20

HEIDELBERG & DORDRECHT

ZEELAND (Schouwen) 6 pers. bungalow. Rustig gelegen en veel privacy. 800m strand. Veel fiets- en wandelmogelijkheden.
T 06 46026406/
www.karensrecreatie.nl

CHRISTELIJKE BEGRAFENISONDERNEMING G. WEGENAAR

Buurtlaan West 26 tel. 0318-526641
3905 JR Veenendaal www.wegenaar.nl

Wij verzorgen begrafenissen in Veenendaal, Ede, Bennekom, Wageningen, Rhenen e.o.

Camping De Beukenhof Tiendeveen (Drenthe)

Te huur chalets en stacaravans in week 28, 29, 31, 34 en 35.
We zoeken meisjes v.h. recreatie team in week 28, 29, 32 en 34.
Geen aankomst en vertrek op zondag. Geen huisdieren toegestaan.
Voor meer info: 0528-331246
info@campingdebeukenhof.com
www.campingdebeukenhof.com

BOEDER SCHERPENZEEL
**COMFORT
KLEDING**

SERVICE AAN
HUIS MOGELIJK

AMBSKLEDING | ROUWKLEDING
KOORKLEDING | ZAKELIJKE KLEDING

WWW.BOEDERCOMFORTKLEDING.NL

GLASHORST 123A | 3925 BR SCHERPENZEEL | T (033) 258 98 30

Te huur in **Elspeet**: 2 pers. zomerhuisje, vóór 5 juni, van 26 juni tot 24 juli, van 7 tot 21 aug. en na 4 sept. Tel. 0577-491348.

Oosterland (Zld): vak. huis te huur, 2/4 pers, mooi/gezellig, op boeren-erf, vrij uitzicht, CV, tel: 0111-644950

Begrafenis Verzorging Tollenaar
Voltastraat 21, 4532 LG Terneuzen
Tel. 0115-612554 - Geen crematies

Wij verzorgen begrafenissen
(geen crematies) op de gehele Veluwe,
in Kampen e.o. en in Rijssen e.o.

Begrafenisverzorgers:

G. v.d. Berg | D. Markusse | B.F. Nijhof | B. Vos

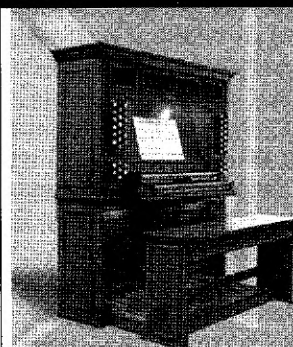
Nunspeet, Elburg e.o. T 0341-253813
Kampen e.o. T 06-53363828
Rijssen e.o. T 0548-540053
overige plaatsen en b.g.g. T 0577-401689

Begrafenisverzorging Vos

Aardhuisweg 74, 3888 MG Uddel
tel. 0577-401689

BAKKEVEEN (Fr/Drentse Wouden)
stacars. - huur niet duur! v.a.
€ 120/350 p.w. ook hoofdseizoen
nog vrij. Tel. 0512-516096.
Zie www.vdsluisvakanties.nl
ook op Ameland en Terschelling.

Orgelcentrum Andante is dealer van JOHANNUS - MONARKE - CONTENT - EMINENT

In onze beide winkels is een ruim
assortiment aan bladmuziek in zowel
notenschrift als klavarscribo te vinden.

A. van Ostadelaan 35, VEENENDAAL | Oranjestraat 6, RIJSSSEN
Tel: 0318 - 505063, Fax: 0318 - 505851 | Tel: 0548-515866, info@andanteorgels.nl

u vindt ons ook op www.andanteorgels.nl

DE SPECIALIST IN HUISKAMER- EN KERKORGELS

begrafenisverzorging Den Hollander

Begravenissen in Vlaardingen, Rotterdam, Gouda, Den Haag en omstreken.

Opbaarmogelijkheden in een door u gewenst uitvaartcentrum of thuis met koeling.

Geen crematies.

Mozartlaan 13
3131 ES Vlaardingen
Tel. 010 - 4600509

www.begrafenisverzorgingdenhollander.nl

Te huur, Zelhem/Doetinchem, Appartement (48 m2), uitzicht op mooi landschap, geschikt voor jongeren met begeleid zelfstandig wonen. Direct beschikbaar. "Stichting de Heemhoeve" op chr. reformatorische grondslag.
tel. 0314-378268,
dhr. J.H. Hanskamp.
tel. 0314-391428, dhr. D. Ebbers
info www.deheemhoeve.nl

GRATIS vakantie in VILLAGGIO OLANDESE

Welke handige vutter wil in april-mei d.v. ons vakantiehuysje schilderen en wat tuin en timmerwerk doen in Italië? Het huisje is ook nog enkele weken te huur.
www.blokhuttensite.nl/194/Villagio_Olandese.html
Info: 06-13 53 18 78

KRAAMZORG

THUISZORG

RST Zorgverleners.
800 zorgverleners staan voor u klaar!
Voor identiteit en kwaliteit.

Bel voor informatie over kraamzorg, wijkzorg, gespecialiseerde verzorging, verpleging, (huishoudelijke) verzorging:
0342 - 42 23 24.
Of wordt zelf RST Zorgverlener!
Reageer op: 0342 - 40 54 65 of
info@rstzorg.nl

Identiteit
Kwaliteit!

Tel. (0342) 42 23 24

Burg. Kuntzelaan 27 a • Postbus 154
3770 AD Barneveld • Fax (0342) 42 25 50
www.rstzorg.nl • E-mail: info@rstzorg.nl

Orgelbouw Advies Commissie

een betrouwbare partner!

nieuwbouw • restauratie • overplaatsing • onderhoud

ook voor akoestische
vraagstukken

Neem voor meer informatie
contact op met

Dhr. H. den Hollander
Tel. (010) 435 44 35

Vereniging van
Organisten der
Gereformeerde
Gemeenten

Begrafenisonderneming Treur

E. Treur
Kroostweg 22
3704 ED Zeist
Telefoon 030 - 6924258
www.begrafenisondernemingtreur.nl
info@begrafenisondernemingtreur.nl

Te huur: 6-persoons
vakantiewoning 3911 MT Rhenen,
Nieuwe Veenendaalseweg 232 op
de berg met uitzicht op Rhenen en
verder. Hoogseizoen € 650 p/w,
laagseizoen 500 p/w.
Arjanenwilma@solcon.nl

Voor kerkenraden, verenigingen, commissies enz. heeft het Deputaatschap Evangelisatie een informatieve presentatie over het evangelisatiewerk in Nederland en België. Onze voorlichter komt graag bij u langs (ook overdag).

- Nederland en de geestelijke nood van onze naaste
- Noodzaak van evangelisatie
- Het werk van onze evangelisten op de posten
- Het evangelisatiewerk in de gemeente

Bel onze voorlichter dhr. C.W. van Haften
Tel. 0341-253588.
Presentatie op scholen is ook mogelijk.

Te huur in buitengebied van Barneveld. Kamer(s) met gez. gebr. van keuken en badkamer.
Tel. 0342-401168.

kliktime

...een klok op de muisklik

Nu is m'n broertje aan de beurt.

nu voor
€ 29,95

Met Kliktime beheert u het computer- en internetgebruik van uw kinderen.

www.kliktime.nl

Een product van
kliktoffe

Helpt u hen aan een nieuw (t)huis?

De aardbeving verwoestte het.

GIRO: 320666

Postbus 1150
3900 BD Veenendaal

Voor voorlichting of presentatie
bel: (0184) 61 26 32

Stichting China
Veenendaal

Op vakantie naar Canada?

Vakantiehuis te huur met 4 slaapkamers in mooi afgelegen omgeving. Dicht in de buurt van **Norwich**, Ontario. Voor meer information kun je ons bellen. 001519 424 2234, of een email sturen naar gvandekrol@yahoo.com.

Vakantiewoning te huur in

Zeeland. In **Yerseke**, vlakbij winkels, haven en Ger. Gem. april-sept. t/m 6 pers. Tel. 06-43209006 of dvanbruksvoort@zeelandnet.nl

Aank. **student** zoekt **kostadres** in **Ede** of omgeving m.i.v. sept. op CHE
Tel. 0113-581197

TSJECHIË: Fijne gezinsvakantie met **8 personen?** Nog diverse weken beschikbaar. Goed bereikbaar, ca. 900 km, nabij Reuzengebergte. Rustig gelegen, enorm eigen terrein. Natuurwandeling, dagje Praag? Allemaal mogelijk! Bel vrijblijvend voor alle informatie met fam. Pors (0654922825).

**TEACHERS
NEEDED!**

CALVIN CHRISTIAN SCHOOL in Alberta, Canada, urgently requires three more teachers to fill vacancies in elementary for the 2009-2010 school year.

For more information contact the principal:
William Grisnich: tel. 001 403 320 1650
Email: wgrisnich@ccschool.ca

SPIER(dr) 6p. stenen bungalow te huur 3 slp. cv. wasm. fietsen, eigen terrein. Tel. 0228-593772

HARKES
Begravingen

Persoonlijke zorg
voor uw begrafenis

Telefoon (0172) 21 21 22

Dokter Hamburgerlaan 59 - 2771 JR Boskoop
Wij verzorgen *alleen* begravingen - 24 uur bereikbaar
Voor begravingen in o.a. Zoetermeer, Gouda, Alphen ald Rijn e.o.

Voor een paar dagen of langer, gezelligheid en sfeer, **Pensioen "De Peel"** gelegen in de mooie Betuwe, waar het gewoon goed is. Fam. Knuivers, Boveneindsestraat 14, 4041 EJ Kesteren
Tel. 0488-482025 b.g.g.
0488-481687 of www.knuivers.nl

**KLASSE
MAAKT ONDERSCHIED**

Stolk Orgels
is hoofdealer van:

Johannus - Eminent
Domus - Ahlborn

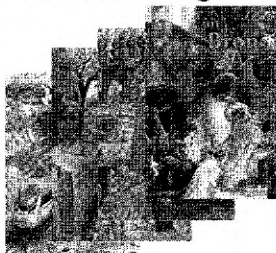
**Stolk
orgels**

tel.: 0180 - 31 56 52

Nieuwerkerk a/d IJssel, Vrijheidslaan 55,
Krabbendijke, Oostpolderweg 1
Nederhemert Nrd., Ormelingstraat 36
Beesd, Veerweg 14
Papendrecht, Overtoom 18

UNIEK IN PRIJS

'Uit de Bron' het Oude Testament compleet in 4 delen met 282 vertellingen.

Verschenen: deel 5

(eerste deel van het Nieuwe Testament)

Bijbelse vertellingen voor kinderen met prachtige, sprekende illustraties. Leerzaam voor jong en oud.

door C. van Rijswijk
292 pagina's
€ 26,00 per deel

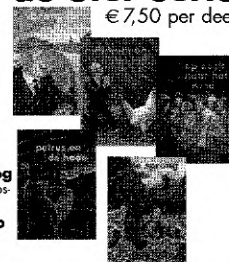
Uitgeverij en Boekhandel

Postbus 213 - 3850 AE Ermelo - tel. 0341-563310 Fax 0341-493055

www.delezerboeken.nl - e-mail: delezer@klikSAFE.nl

de Ster-serie

€ 7,50 per deel

De Ster-serie:
een serie boekjes voor kinderen die net beginnen te lezen.
Geschreven door C. van Rijswijk

deel 1: bram en de boog
(hoe de bestolen Bram door darpsbewoners wordt geholpen)

deel 2: brentz en de kip
(hoe ds Brentz wonderlijk werd onderhouden)

deel 3: op zoek naar het Kind (de Wijzen uit het Oosten)

deel 4: Petrus en de haan
(de verloochening van Petrus)

deel 5: de sprong in de beek
(de uitredingen van ds. Pedaan)